

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200594

UNIVERSAL
LIBRARY

ಮೈಸೂರು
ನೆಕೆಂಡರಿ ಸ್ಕೂಲ್ ಲೀವಿಂಗ್
ಸರ್ವಿಫಿಕೇಟ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪದ್ಯಭಾಗ

1919

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ
ಭಾರತದ ಸಭಾಸದ್ಭದ

ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪ್ರಕರಣ

(ಸಂಧಿಗಳು ೨, ೩, ೪)

ಗಣಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯನೊಡನೆ ಯೂ ಕ್ಲಿಪ್ಪ ಪದನಿಘಂಟುನೊಡನೆ ಯೂ
ಕರ್ನಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯ ಸರಿಪತ್ತಿಸಿಗನ
ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಪಿಂಗಲೂರು

ಗುರುವಿಲಾಸ ಮುದ್ರಾಲಯದಲ್ಲಿ

ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು

1918

ಅಂಕಿಯ ಹಾಸಲ್ಪಡೆ ಕ್ರಮ ೧-೪-೬

ಪಿ ರ ಠ ಕೆ

ಈ ಸಣ್ಣ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ವಿಗ್ರಹವು ಪ್ರಕರಣವು ಸಭಾಪರ್ವದ ಬಂದು ಭಾಗವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸಭಾಪರ್ವವು ಕನ್ನಡದ ಭಾರತದ ಅದಿ ದಶಪರ್ವಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಿ ದಶಪರ್ವಗಳನ್ನು ನಾರಣಪ್ಪನೆಂಬ ಕವಿಯು ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು (ಎಂದರೆ ಈಗ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಕರೆಯುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೊಸಗನ್ನಡಗಳನ್ನು) ಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಕಾವ್ಯವು ಸರಳವಾಗಿಯೂ ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು. ಈತನು ಕೋಡಿನಾಳಗ್ರಾಮದ ಗೌಡನಾಗಿದ್ದನು. ತಾನು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಧಾರ್ವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಗದುಗಿನ ವಿರನಾರಾಯಣ ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ಈತನ ಗ್ರಂಥವು ಬಹುಬೇಗನೆ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು.

ಭಾರತದ ಉತ್ತರಭಾಗವನ್ನು ಬರೆದ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನು ತನಗೆ ವಿಜಯನಗರ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರವರು “ ಎಲೈ ಮಹಾಕವಿಯಾದ ಭಾನುಪುತ್ರನೆ! ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಭಾರತದ ಅದಿ ದಶಪರ್ವಗಳನ್ನು ರಸಭರಿತವಾಗಿ ರಚಿಸಿರುವನು, ನೀನು ಉಳಿದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾರತಕಥೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನಾಗು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ತಾನು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೃಷ್ಣರಾಯರವರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೯ರಿದ್ದ ೧೫೨೯ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನು ಬಾಳಿದ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೧೯ರಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಬಾಳಿದನೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ತನ್ನ ಕವಿತಾ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು

ಹುಲಗೆಬಳಹವ ಪಿಡಿಯದೊಂದ
 ಗ್ನಳಿಕೆ ಪದವಿಟ್ಟಳಿಸದೊಂದ
 ಗ್ನಳಿಕೆ ಪೆರರೊಡ್ಡವದ ರೀತಿಯ ಕೊಳ್ಳದಗ್ನಳಿಕೆ ||
 ಬಳಸಿ ಬರೆಯಲು ಕೌಶ ಪತ್ರದ
 ಉಲುಹುಗೆಡದಗ್ನಳಿಕೆಯೆಂಜೀ
 ಬಲುಹು ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣನ ಕಿಂಕರಗೆ ||
 ಅರಸುಗಳಿಗಿದು ವೀರ ದ್ವಿಜರಿಗೆ
 ಸರಮಸೇದದ ಸಾರ ಯೋಗೀ
 ಶರಿಗೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಂತ್ರಿಜನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗುಣ ||
 ವಿರಹಿಗಳ ಶೃಂಗಾರವಿದ್ಯಾ
 ಸರಿಣತರ ಸುಪೌಡಕಾನ್ಯಕೆ
 ಗುರುವೆನಲು ರಚಿಸಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಪಾಲಕರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಗಚ್ಚಿ ದ್ವಾಪ್ಯಪ್ರಾಸವನ್ನೂ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಪದಗಳ ಅರ್ಥದ ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಸ್ಕೂಲ್ ಲೀವಿಂಗ್ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಕರ್ಣಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಮುದ್ರಿಸಬೇಕೆಂದು ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಜೋರ್ಡಿನವರು ವಿಧಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕರ್ಣಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು,
 ಬೆಂಗಳೂರು

R. Raghunatha Rao, B. A.,
 ಜಂಟಿ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ—ಅರ್ಜುನನ ದಿಗ್ವಿಜಯ

ವಿಷಯ.	ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆ.
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ಅಗಮನ	೧ - ೪
ಕೃಷ್ಣನ ಅಪ್ಪಣೆ	೫ - ೬
ಧರ್ಮರಾಜನ ಚಿಂತೆ	೭ - ೧೯
ಅರ್ಜುನನ ಧೈರ್ಯದ ಮಾತು	೧ - ೧೧
ಭೀಮಾದಿಗಳ ಪ್ರಯಾಣ	೧೨-೧೫
ಸಾಲ್ವದೇಶದ ವಿಜಯ	೧೬
ಕಟದೇವನ ಸರಾಜಯ	೧೭
ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು	೧೮
ಅರ್ಜುನ ಭಗದತ್ತರ ಯುದ್ಧ	೧೯-೨೩
ಪರ್ಮತವಾಸಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು	೨೪-೨೫
ಕಾಶ್ಮೀರಾದಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು	೨೬
ಕಿರಾತಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು	೨೭-೨೮
ಹಿಮಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು	೨೯-೩೪
ಹೇಮಕೂಟದ ಗೌಧರವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು	೩೫-೩೬
ನಿಷ್ಠಾಚಲವಾಸಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು	೩೭-೪೧
ಜಂಬೂವೃಕ್ಷ ದರ್ಶನ	೪೧-೪೪
ಇಳಾವೃತವರ್ಷದ ವಿಜಯ	೪೫-೪೬
ಮಂದರಾವೃತ ಜನರನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು	೪೭-೬೬

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ—ಬಿಮನ ದಿಗ್ವಿಜಯ

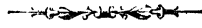
ಶಿಶುಸಾಲನು ಮಾಡಿದ ಮರಾಭೆ	೧ - ೩
ವೂರ್ದೇಶದ ದೂರಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತರುವುದು	೪ - ೧೪

ಐದನೆಯ ಸಂಧಿ—ಸಹದೇವನ ದಿಗ್ವಿಜಯ.

ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ರಾಜರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು	೧ - ೯
ಸಹದೇವನ ಸೈನ್ಯದಹನ, ಅಗ್ನಿಯ ವರ ಮೊದಲಾದುದು	೧೦-೨೦
ಘಟೋತ್ಕಚನು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುವುದು	೨೧-೨೯
ವಿಭೀಷಣ ಘಟೋತ್ಕಚರ ಸಂವಾದ	೩೦-೪೫
ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ವಿಭೀಷಣನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದು	೪೬-೪೮
ವಿಭೀಷಣನು ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳು	೪೯-೫೫
ಸಹದೇವನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ವಿಷಯ	೫೬-೫೭

ಎಸ್. ಎಸ್. ಎಲ್. ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ನಿಯಮಿಸಿರುವ

ಪದ್ಯಭಾಗವು

ಕೃಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತ.

ದಿಗ್ವಿಜಯ ಪರ್ವ

ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿ

ಸೂಚನೆ

ಭೂಪತಿಯ ನೇಮದಲಿ ಜಂಬೂ

ದ್ವೀಪನವಖಂಡಗಲಿ, ಸಕಲಮ

ಹೀಪತಿಗಳನು ಗೆಲಿದು ಕಪ್ಪವ ತಂದನಾಪಾರ್ಥ ||

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ ಧರಿತ್ರೀ

ಪಾಲ ಪಾಂಡವಪುರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಲೋಲ ಬಿಜಯಂಗೈದು ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ಮೇಳದಲಿ ||

ಬಾಲೆಯರ ಕಡೆಗಣ್ಣ ಮಿಂಚಿನ

ಮಾಲೆಗಳ ಲಾಜಾಭಿವರ್ಷದ

ಲಾಲನೆಯ ರಚನೆಯಲಿ ಹೊಕ್ಕನು ರಾಜಮಂದಿರವ ||೧||

೧|| ಪಾರ್ಥ—ಪೃಥಾದೇವಿಯ ಮಗ; ಕುಂತಿದೇವಿಗೆ ಪೃಥೆಯೆಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು. ಪಾರ್ಥ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಮೂವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುವುದಾದರೂ, ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿರುವುದು.

ಕಡೆಗಣ್ಣ ಮಿಂಚಿನ ಮಾಲೆಗಳ—ಪುರಸ್ತ್ರೀಯರು ತ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಅವರ ಶುಭ್ರವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಚಲಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊರಲಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿರುವರೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಲಾಜಾಭಿವರ್ಷ—ಅರಲಿನ ಮಳೆ; ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಲಾಜಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಎರಚುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವುಂಟು.

ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣನನಿವರ ಕಾಣಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ಸುಕ್ಷೇಮಂಗಳನು ಬೆಸೆ
 ಗೊಂಡು ಕುಳ್ಳಿರಲಾಪ್ರಯಾಸಂಗಳಲಿ ಫಲವೇನು ||
 ಕಂಡೆವೈ ನಿನ್ನಮಳಕರುಣಾ
 ಖಂಡಜಲಧಿಯ ಭಕ್ತಜನತಾ
 ಖಂಡಲದ್ರುಮವೆಂದು ತಕ್ಕೈಸಿದನು ಹರಿಪದವ ||೨||

ನಡೆದ ಪರಿಯನು ರಿಪುಪುರವನವ
 ಗಡಿಸಿ ಹೊಕ್ಕಂದವನು ಕೋಟೆಯ
 ನಡೆದು ಮಗಧನ ತೊಡಚಿ ಭೀಮನ ಕಾದಿಸಿದ ಪರಿಯಾ ||
 ಬಿಡದೆ ಹಗಲಿರುಳೊಡಗಿ ವೈರಿಯ
 ಕಡೆಯ ಕಾಣಿಸಿ ನೃಪರ ಸೆಣೆಗಳ
 ಬಿಡಿಸಿ ಒಂದಂದವನು ಹರಿವಿಸ್ತರಿಸಿದನು ನೃಪಗೆ ||೩||

ಎಲೆ ಮಹೀಪತಿ ನಿನ್ನ ಯಾಗ
 ಸ್ಥಳಕೆ ಬಾಧಕರಿಲ್ಲ ಒಂದಲಿ
 ಹುಲಿಯಿರಲು ಗೋಧನಕುಲಕೆ ಭುವಸಾಂಬು ಗೋಚರವೆ||
 ನೆಲನ ಗರುವರ ಗೊಂದಣವನಂ
 ಡಲೆವನಬಿಳದ್ವೀಪಪತಿಗಳ

೨|| ಕ್ಷೇಮ-ತ್ಸ, ಸೇವ-ದ್ವ; ಅಮಳಕರುಣಾ...ದ್ರುಮವ ನಿನ್ನ ಕಂಡೆವೈ
 ಎಂದು-ಎಂದನೈಯುವು; ಕೃಪಾಸಮುದ್ರನಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು
 ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತಿರುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡೆವು,
 ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಅಖಂಡಲ-ಇಂದ್ರನ, ದ್ರುಮ-ಮರ, (ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ).

೩|| ನೃಪರ ಸೆಣೆಗಳ ಬಿಡಿಸಿಬಂದಂದವನು-ಜರಾಸಂಧನು ಒಹುದುಷ್ಟನಾಗಿ
 ದೊರೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಜೈಸಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಸೆರೆಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣನು
 ಭೀಮನ ಮೂಲಕ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ರಾಜರನ್ನು ಸೆರೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದನು.

೪|| ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಸೇರಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿರುವ ಹಸುಗಳಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ನೀರು ಕಾಣ
 ದಿರುವಂತೆ, ಜರಾಸಂಧನ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಲೋಕದ ರಾಜರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಧೆಯುಂಟಾ

ನೆಳಲ ಸೈರಿಸನಟಾದನಿನ್ನೇನರಿದು ಸಿನಗಿಂದ ||೪||

ರಚಿಸು ಯಜ್ಞರಂಭವನು ನೃಪ
ನಿಚಯವನು ದಾಯಾದ್ಯರನು ಬರಿ

ಸುಚಿತವಚನದಲೆಮ್ಮ ಕರಿಸಿದೊಡಾಕ್ಷಣಕೆ ಬಹೆವು ||
ಸಚಿವರಾವೆಡೆ ಕಳುಹು ಬದರಿಯು
ರುಚಿರಮುಸಿಪನ ಕರಿಸು ಸಿನ್ನೇ
ರಚನೆ ನಿಪ್ಪ್ರತ್ಯಾಹವೆಂದನು ದಾನವಧ್ಯಗಿಸಿ ||೫||

ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡು ದ್ವಾರಕೆ
ಗಿಂದಿರಾಪತಿ ಮಾಗಧನ ರಥ
ದಿಂದ ಬಿಜಯಗೃಹದನಸಿಬರು ಕಳುಹಿ ಮರಳಿದರು ||
ಬಂದ ವೇದವ್ಯಾಸಧಾನ್ಯರ
ನಂದು ಕರಿಸಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನಿಜ
ಮಾದಿರವೊಳೊಪ್ಪಿದನು ಪರಿಮಿತಜನಸಮೂಹದಲಿ ||೬||

ಅಕಟ ನಾರದನೇಕೆ ಯಾಗ
ಪ್ರಕಟವನು ಮಾಡಿದನೊ ನಮಗೀ
ಸಕಲಧರಣೀಕ್ಷತ್ರವರ್ಗದ ವಿಜಯ ಕಿಲುಕುಳವೇ ||

ಗಿತ್ತು. ಅವನು ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಬಾಧೆ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಇನ್ನು ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಬನ-ಧ್ವ, ವನ-ತ್ಸ.

೫|| ಯಜ್ಞ-ತ್ಸ, ಜನ್ಮ-ಧ್ವ; ದಾಯಾದ್ಯ-ಚ್ಚಾತಿ; ದಾಯ-ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವನ್ನು, ಅಧ್ಯ-ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನು. ಕ್ಷಣ-ತ್ಸ, ಚಣ-ಧ್ವ; ಬದರಿಯರುಚಿರ ಮುನಿ-ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿ (ವ್ಯಾಸನು), ಆ + ಎಡೆ = ಆವೆಡೆ; ಆ, ಈ, ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸ್ವರವು ಪರವಾದರೆ ವಕಾರಾಗಮವು ಬಹುಳವಾಗಿ ಬರುವುದು. ದಾನವ-ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು, ಧ್ಯಂಸಿ-ನಾಶಮಾಡುವವನು (ಕೃಷ್ಣ)

೬|| ಇಂದಿರಾ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ, ಪತಿ-ಗಂಡನು (ಕೃಷ್ಣ), ಮಾಗಧನ ರಥದಿಂದ-ಜರಾಸಂಧನ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಅನಿಬರು ಕಳುಹಿ ಮರಳಿದರು-ಪಾಂಡವರೆಲ್ಲರೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಾಗಕಳುಹಿಸಿ ಬಂದರು.

೭|| ನಾರ-ಮನುಷ್ಯರ ಗುಂಪಿನ (ಪಾಪವನ್ನು), ದ-ಹೋಗಲಾಡಿಸತಕ್ಕವನು,

ವಿಕಟಜಂಬೂದ್ವೀಪಪರಿಪಾ.

ಲಕರ್ಮಾನಮ್ನಿ ನಿಬರಿಗೆ ಸದರವೆ

ಸುಕರವೇ ವರರಾಜಸೂಯವೆನುತ್ತ ಬಿಸುಸುಯ್ದು ||೭||

ಮಣಿವರಲ್ಲರಸುಗಳು ಮಾಡದೆ

ಮಣಿದೆವಾದೊಡಕೀರ್ತಿ ಕಾಮಿನಿ

ಕುಣಿವಳೈ ತ್ರೈಜಗದ ಜಿಹ್ವಾರಾಗಮಧ್ಯದಲಿ ||

ಬಣಗುಗಳು ನಾವೆಂದು ನಾಕಕೆ

ಗಣಿಕೆಯರು ನಗುವರು ಸುಯೋಧನ

ನಣಕವಾಡುವೊಲಾಯ್ತು ತೆಹನಂದರಸ ಬಿಸುಸುಯ್ದು ||೮||

ಎನಲು ಧಿವ್ಯನ ಸಿದು ಭುಗಲೆಗ

ದನು ಕಿರೀಟ ವೃಥಾಭಿಯೋಗದ

ಮನಕೆ ನಗೆ ಮಾರಂಕವಾಯ್ತೀ ಶಿವ ಮಹಾದೇವ ||

ನಿನಗಕೀರ್ತಿವಧೂಟೆ ಕುಣಿವಳೆ

ಜನದ ಜಿಹ್ವಾರಾಗದಲಿ ತಾ

ಯನುತ ತಲೆದೂಗಿದನು ಘನಶೌರ್ಯಾನುಭಾವದಲಿ ||೯||

ನಾರದ; ಕಿಣ್ಡು + ಕುಳ = ಕಿಣ್ಡುಕುಳ-ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜನವೆಂದರ್ಥವಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ' ಸಾಧಾರಣವಾದುದೇ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

೮|| ಮಣಿದೆವಾದೊಡೆ-ಹಿಂದೆಗೆದರೆ, ಅಕೀರ್ತಿ...ಮಧ್ಯದಲಿ-ಅಪಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮೂರುತೋಕದ ಜನಗಳ ನಾಲಗೆಯೆಂಬ ನಾಟ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಣಿ ದಾಡುವಳು. ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಾಗದೆ ಸುಮ್ಮ ನಾದರೆಂಬಮಾತನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಅಡುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ' ಸುಳ್ಳುಗಾರರು' ಅಶಕ್ತರು' ಎಂಬ ಅಪಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು.

೯|| ವೃಥಾಭಿಯೋಗದ ಮನಕೆ ನಗೆ ಮಾರಂಕವಾಯ್ತೀ - ವ್ಯರ್ಥವಾದ (ಸುಳ್ಳಾದ) ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಾಸ್ಯವು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿಂತಿತೇ! ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅನ್ಯರ ಅಪಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಅಪಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉಂಟಾಯ್ತೀ! ಘನಶೌರ್ಯಾನುಭಾವದಲಿ-ಹೆಚ್ಚಾದ ಪರಾಕ್ರಮದ ಆಪೇಶದಿಂದ.

ಮಣಿಯರೇ ಮನ್ನೆಯರು ನಾಕದ
 ಗಣಿಕೆಯರು ನಗುವರೆ ಸುಯೋಧನ
 ನಣಕವಾತುವನೇ ಶಿವಾ ತಪ್ಪೇನುತಪ್ಪೇನು ||
 ಕಣೆಗಳವು ನಾಳಿನಲಿ ಕಬ್ಬಿನ
 ಗಣಿಕೆಗಳೊ ಗಾಂಡೀವವಿದು ನಿ
 ಗುಣವೊ ತಾನರ್ಜುನಮಹೀರುಹವೆಂದನಾಪಾರ್ಥ ||೧೦||

ಸಕಲಜಗಬೂದ್ವೀಪಪರಿಪಾ
 ಲಕರ ಭಂಡಾರಾರ್ಥಕಿದೆ ಸು
 ಪ್ರಕಟವೆಂದುಗುರವ ಕೊಟ್ಟನು ನೃಪನ ಹಸ್ತದಲಿ ||
 ಸುಕರದುಸ್ಕರವೆಂಬ ಚಿಂತಾ
 ವಿಕಳತೆಗೆ ನೀ ಪಾತ್ರನೇ ಸಾ
 ಧಕರ ನೀ ಸಂತಪಿಸು ತಾ ವೀಳಯವನನಗಿಂದ ||೧೧||

ಫೂತು! ಫಲಗುಣ ಸಿನ್ನು ಕುಲಕಭಿ
 ಜಾತಶಾರ್ಯಕೆ ಗರುವಿಕೆಗೆ ಸರಿ
 ಮಾತನಾಡಿದೆ ಸಲುವುದಿದು ನಿನಗೆಂದು ಕೊಂಡಾಡಿ ||
 ಈತನು ತ್ತರದೆಸೆಗೆ ಭೀಮನು
 ಶಾತಮನ್ಯುವದೆಸೆಗೆ ಯಮಳರ

೧೦|| ಮನ್ನೆ-ಧ್ವ, ಮಾನ್ಯ-ತ್ವ; ನಿರ್ಗುಣ-ಗುಣರಹಿತವಾದುದು, ಮೌರ್ವಿಯಿ
 ಲ್ಲದುದು; ಮಹೀ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ರುಹ-ಹುಟ್ಟಿದುದು. ನನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಕಬ್ಬಿನ ಗಿಣ್ಣಿ
 ನಂತೆ ನಿಸ್ಸಾರವಾದುವಲ್ಲ; ನನ್ನ ಗಾಂಡೀವಕ್ಕೆ ಮೌರ್ವಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದಿ
 ರುವುದಲ್ಲ, ನಾನು ಅರ್ಜುನವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವಲ್ಲ; ನನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಈಕಾರ್ಯವನ್ನು
 ಸಾಧಿಸಿಯೇ ಕೊಡುವೆನು, ಎಂಬ ಭಾವವು.

೧೧|| ಭಂಡಾರಾರ್ಥಕೆ-ಭಂಡಾರದ ಧನಕ್ಕೆ, ವೀಳೆಯ-ಧ್ವ, ವೀಟಕಾ-ತ್ವ;
 ಸುಕರ...ಸಂತಪಿಸು-ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ. ಯಜ್ಞಕರ್ಮ
 ವನ್ನು ಸೆರವೇರಿಸಲು ತಕ್ಕ ಜನಗಳನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿಕೊ, ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ನಡೆಯಿಸುವ
 ಭಾರವು ನನಗಿರಲಿ.

೧೨|| ದೆಸೆ-ಧ್ವ, ದಿಶಾ-ತ್ವ; ಶತಮನ್ಯು-ನೂರುಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನು,

ಭೀತರಿರ್ದೆ ಸೆಗೆಂದು ವೇದವ್ಯಾಸ ನೇಮಿಸಿದ ||೧೨||
 ನೆರಹಿ ಒಲವನು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ
 ಪರುಶವಿಸಿದರು ಫಲಗುಣನು
 ತ್ತರಕೆ ಮೂಡಲು ಪವನಸುತ ದಕ್ಷಿಣಕೆ ಸಹದೇವ ||
 ವರುಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ನಕುಲಸೀನಾ
 ಲ್ವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು ವಿಳಯವ ಹಿರಿ
 ಯರಸಿ ತಂದಳು ತಳಗೆದಂಬೂಲಮೂಗಗಳಾರತಿಯ ||೧೩||
 ಪರಮಲಗ್ನದೊಳೊಂದು ಕೇಂದ್ರದೊ
 ಳರಲು ಗುರುಭಾರ್ಗವರು ಲಗ್ನದೊ
 ಳರೆ ಶುಭಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿ ಸಕಳೈಕಾದಶಸ್ಥಿತಿಯ ||
 ಕರಣತಿಥಿನಕ್ಷತ್ರವಾರೋ
 ತ್ತರದಲಭಿಮತಸಿದ್ಧಿಯೋಗದೊ
 ಳರಸನನುಜರು ದಿಗ್ವಿಜಯಕನುವಾದರೂಗ್ಗಿನಲಿ ||೧೪||
 ಅರಸ ವೇದವ್ಯಾಸಧಾಮ್ಯಾ
 ವ್ಯರಿಗೆ ಒಲವೆಂದೆರಗ ಕೂಗತಿಯ
 ಚರಣಧೂಳಿಯ ಕೊಂಡು ವಿಪ್ರವ್ರಜಕೆ ಕೈಮುಗಿದು ||
 ಅರಸಿಯರ ದೂರವ್ಯಾಪ್ತತೆಯ ದಧಿ
 ವಿರಚಿತದ ಮೂಗಲೈವನು ಮಿಗೆ
 ಧರಿಸಿ ಬಹುವಿಧವಾದ್ಯದಲಿ ಹೊರಪಂಟನರವಾನೆಯ ||೧೫||

(ಇಂದ್ರ), ಶತಮನ್ಯುವಿನ ಸಂಬಂಧವಾದ ದಿಕ್ಕು-ಶತಮನ್ಯವ (ವೂರ್ವ), ಯಮಳ-ತ್ಸ, ಅಮಳ, ಅವಳಿ-ದ್ವ; ಯಮಳರ ಅಭೀತರ ಇದ್ದೆಸೆಗೆ; ಎರಡು + ದಸೆ=ಇದ್ದೆಸೆ.

೧೩|| ತಂಬುಲ-ದ್ವ, ತಾಂಬೂಲ-ತ್ಸ; ಆರತಿ-ದ್ವ, ಆರಾತ್ರಿಕ-ತ್ಸ; ಜಯಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆರತಿಯೆತ್ತುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು.

೧೪|| ದೃಷ್ಟಿ-ತ್ಸ, ದಿಟ್ಟಿ-ದ್ವ; ಭಾರ್ಗವ-ಭೃಗುಮುಷಿಯ ಮಗ(ಶುಕ್ರ); ಅಭಿಮತಸಿದ್ಧಿಯೋಗ-ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವಹಾಗೆ ಕೂಡಿದವ ಕಾಲವಿಶೇಷ;

೧೫|| ಬಲದಿಂಬಂದು-ಬಲವಂದು (ಕ್ರಿ. ಸ) ಅರಸ-ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ, ಧೂಳಿ-ತ್ಸ, ಧೂಳಿ-ದ್ವ; ಅರ್ಜುನನು ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃಪದ.

ಅರಸ ಕೇಳೈ ವೊದಲಲರ್ಜಾನ
 ಚರಿತವನು ವಿಸ್ತರದಲರಿಪುವೆ
 ನುರುಪರಾಕ್ರಮ ಸದೆದುಬಿಟ್ಟನು ಸಾಲ್ವದೇಶದಲಿ ||
 ಪುರಕೆ ದೂತರ ಕಳುಹಲವನಿಪ
 ಸುರವಣಿಗೆ ವನವಳುಕಿ ಕೊಟ್ಟನು
 ತುರಗಜರಥಧನವಿಳಾಸಿಸಿಜನವನುಚೆತದಲಿ ||೧೬||

ಅವನ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜ್ಯದೊ
 ಳವನ ಸಿಲಿಸಿ ತದೀಯಸೇನಾ
 ನಿವಹಸಹಿತಲ್ಲಿದ ನಡೆದನು ಮುಂದೆ ವಹಿಲದಲಿ ||
 ಅವನಿಪತಿ ಕಟದೇವನೆಂಬನ
 ನನಗಡಿಸಿ ಸರ್ವಸ್ವವನು ಕೊಂಡು
 ಡವನ ಬಲಸಹಿತಾ ದ್ಯುಮಂತನ ರಣದೊಳೋಡಿಸಿದ ||೧೭||

ಆತನನು ಗೆಲಿದನು ಸುನಾಭನ
 ನೀತಿಗೆಡಿಸಿ ತದೀಯಸೇನಾ
 ವ್ರಾತಸಹಿತಲ್ಲಿದ ಪ್ರತಿವಿಂಧ್ಯಕನನಪ್ಪಳಿಸಿ ||
 ಆತನರ್ಥವ ಕೊಂಡು ತತ್ಪ್ರಾಂ
 ಗೋಜ್ಜೀತಿಪಕೆ ಧಾಳಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಮ
 ಹಾತಿಬಲನವನೊತನೆ ಬಲುಹಾಯ್ತು ಜ್ಞಾನನ ಸಮರ ||೧೮||

ಜೀನಕರ ಒೂಟಕಿಕಿರಾತರ
 ನೂನಬಲಸಹಿತೀಮಹೀಸುತ
 ನೇನನುಬೆನು ಕಾದಿದನು ಭಗದತ್ತನತಿಬಲನು ||

೧೬|| ದೂತ-ತ್ವ, ದೂದ-ಧ್ವ; ವಿಸ್ತರ-ತ್ವ, ಬಿತ್ತರ-ಧ್ವ;

೧೭|| ಅವನು ದ್ಯುಮಂತ-ಆದ್ಯುಮಂತ, (ಗಮಕ) ಆದ್ಯುಮಂತನ ಎಂಬಲ್ಲಿ
 ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿಯು ಕರ್ತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

೧೮|| ಬಲುಹು + ಆಯ್ತು; ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾತಿಬಲನು (ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದನು) ಎಂದು
 ಅಧ್ಯಾಹಾರವು.

೧೯|| ಮಹೀ-ಭೂಮಿಯ, ಸುತ-ಮಗನು (ನರಕಾಸುರ) ಶರ-ಬಾಣ, ನೀರು,

ಈನರನ ಶರಜಾಲವಿದು ಕ
 ಲ್ಪಾನಲನ ಕಾಲಾಟವಿದರೊಡ
 ನಾನಲಿಂದ್ರಾದ್ಯರಿಗೆ ಸುಲಭವೆ ರಾಯ ಕೇಳೆಂದ ||೧೯||

ಮುರಿಯದಾಬಲವಾತನುರುಬೆಗೆ
 ಹರಿಯದೀಬಲವುಭಯಬಲದಲಿ
 ಕುರಿದರಿಯ ಕುಮ್ಮರಿಯ ಕಡಿತಕೆ ಕಾಣೆನವಧಿಗಳ ||
 ಅರಿಯದೀತನ ದುರ್ಗವೀಬಲ
 ದಿರವುಗಳ ಬೇಳಂಬವನು ಬೇ
 ಸರದೆ ಕಾದಿವಸೆಂಟುದಿನ ಭಗದತ್ತ ಸೀತನಲಿ ||೨೦||

ಆವಸ್ಯ ಸೀಸಭಕನತಿಸಂ
 ಭಾವಿತನು ಹೇಳೆನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
 ದೇವನನುಜ ಕಣಾ ಧನಂಜಯನನಲೂ ಮಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ||
 ನಾವು ನಿಮ್ಮಯ್ಯಿಗೆ ಸಖರಿಂ
 ದಾವು ನಿಮ್ಮವರೇನು ಬೇಹುದು
 ಸೀವೆಮಗೆ ಕತುಮಾಸ್ಯರೆನುತಲೆ ಕೌತನರ್ಜುನನ ||೨೧||

ಆದರಿನ್ನೇನಮರಪತಿಯೋ
 ಪಾಟಿ ಸೀವೆಮ್ಮಣ್ಣ ದೇವನ
 ಮೇದಿನಿಯ ಸಾವ್ರಾಜ್ಯಪದವಿಯ ರಾಜಸೂಯವನು ||

ದರ್ಭಿ, ಶರತ್ಕಾಲ; ಚಾಲ-ಬಲೆ, ಗವಾಕ್ಷ, ಸಮೂಹ; ಊನ-ಕಡಿಮೆಯಾದುದು; ಅದಲ್ಲದುದು-ಅನೂನ (ಪೂರ್ಣವಾದ), ಕಲ್ಪಾನಲನ ಕಾಲಾಟವು-ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯ ಸಂಚಾರವು.

೨೦|| ಕುರಿಯನ್ನು ತರಿವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸುವುದು-ಕುರಿದರಿ; ಕುಮ್ಮಿ + ಅರಿಯುವುದು ಕುಮ್ಮರಿ—ಕುಟ್ಟಿಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಭಗದತ್ತ-ಇವನು ನರಕಾಸುರನ ದೊಡ್ಡಮಗನು.

೨೧|| ನಿಮ್ಮಯ್ಯಿಗೆ-ತಂದೆಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಆವು ನಿನ್ನವರ ಎನುಬೇಹುದು; ಧನಂಜಯ-ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿದವನು (ಅರ್ಜುನ) ಧನಂಜಯ-ಅಗ್ನಿ, ಅರ್ಜುನ, ಕುಬೇರ, ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ವಾಯುಭೇದ.

೨೨|| ಮರಣವುಳ್ಳವರು-ಮರರು (ಮನುಷ್ಯರು) ಅದಲ್ಲದವರು-ಅಮರರು,

ಆದರಿಸಿ ಸಾಕೆನಲು ಗಜಹಯ
 ವಾದಿಯಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುವ
 ಸೈದಕೊಟ್ಟನು ಫಲಗುಣಿಗೆ ಸುಮಿತ್ರಭಾವದಲಿ ||೨೨||

ಬಗವು ತಿಂಗಳು ಹಲವು ಮನ್ನಣೆ:
 ಯಿಂದ ಮನ್ನಿಸಿ ತನ್ನ ಸೇನಾ
 ವೃಂದವನು ಕಳುಹಿದನು ಬಳಿಯಲಿ ನರನ ಸತ್ಕರಿಸಿ ||
 ಮುಂದೆ ನಡೆದನು ರಾಮಗಿರಿಯಲಿ
 ಸಿಗದು ಕಪ್ಪವ ಕೊಂಡು ತೆರಳಯೆ
 ಮುಂದಣೀಶಾನ್ಯದಲಿ ಹೊಕ್ಕನು ಭವನ ಪರ್ವತವೆ ||೨೩||

ಆ ಗಿರೀಂದ್ರ ಸಿವಾಸಿಗಳ ಸರಿ
 ಭಾಗಧನವರು ಕೊಂಡು ಬಟಾಕೆ ಮ
 ಹಾಗೆಜಾತ್ಯವನೆಯೆ ಕೊಂಡನು ಮುಂದೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ||
 ಆಗ ಯಾಳರ ಗಾವಿಲರ ನಿ
 ಭಾಗಧೇಯರ ಮಾಡಿ ಯುತ್ತರ
 ಭಾಗದಲಿ ತಿರುಗಿತ್ತು ಪಾಳೆಯವರಸ ಕೇಳೆಂದ ||೨೪||

ಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲ ವನಚರರ ಸಂ
 ಹರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಬೃಹಂತಕನ ಕಾ
 ತರಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸೇನಾಬಿಂದು ನಗರಿಯಲಿ ||

(ದೇವತೆಗಳು) ಅಮರಪತಿ-ಇಂದ್ರ, ಮೇದಿನಿ-ಮಧು ಕೈಟಭರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೇದಸ್ಸಿ
 ನಿಂದ ಆದುದು (ಭೂಮಿ). ಸಮ್ರಾಜ-ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಅವನ ಭಾವ ನಾಮ್ರಾಜ್ಯ.

೨೩|| ಮನ್ನಣೆ-ಧ್ವ, ಮಾನ್ಯತಾ-ತ್ವ; ಭವನಪರ್ವತ-ಈಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟ-ಕೈಲಾಸ
 ಪರ್ವತ; ಈಶಾನನ (ಈಶ್ವರನ) ದಿಕ್ಕು-ಈಶಾನ್ಯ.

೨೪|| ಗಾವಿಲ-ಧ್ವ, ಗ್ರಾವಿಣ-ತ್ವ; ಭಾಗಧೇಯವಿಲ್ಲದವರು-ನಿರ್ಭಾಗಧೇ
 ಯರು (ಪ್ರಾದಿ ಬ. ಪ್ರೀ). ಇತು, ಇತ್ತು, ಎಂಬೆರಡು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಉಂಟು.
 ಉದಾ—ತಿರುಗಿತು, ತಿರುಗಿತ್ತು; ನೋಡಿತು, ನೋಡಿತ್ತು.

೨೫|| ವನ-ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಚರರು-ಸಂಚರಿಸುವವರು (ಬೀಡರು). ಪರ್ವತದೇಶದಲ್ಲಿ
 ವಾಸಮಾಡುವವರು-ಪಾರ್ವತೀಯರು.

ಇರನ ಮಾಡಿ ಸುದಾಮದೈತ್ಯರ
ನುಣಿ ವಿಭಾಡಿಸಿ ಪಾರ್ವತೇಯರ
ಸಿರಿಯ ಕೊಂಡು ಕುಲಾಲಕರ ಕೌರವರ ಭಂಗಿಸಿದ ||೨೫||

ಮುಂದೆ ದಸ್ಯುಗಳೇಳುವನು ಕ್ಷಣ
ದಿಂದ ಕಾಶ್ಮೀರಕನ ಸಾಧಿಸಿ
ಮುಂದೆ ದಕಮಂಡಲದ ಲೋಹಿತನನು ವಿಭಾಡಿಸಿದ ||
ತಂದ ಕಪ್ಪದಲಾತ್ರಿಗರ್ತರ
ನಂದು ಹದುಳಿಸಿ ಗರುವಿಕರನಾ
ಟಂದು ಕೊಂಕಣಕಾಭಿಚಾರಕ ರೂಷಕರ ಗಲಿದ ||೨೬||

ಧಾಪಿಯಿಟ್ಟನು ರೋಚಮಾನನ
ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪವ ಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟುದು
ಪಾಳೆಯವು ಚಿತ್ರಾಯುಧನ ವರಸಿಂಹನಗರಿಯಲಿ ||
ಮೇಲೆ ವಂಗರ ಮುಷುದು ಭರದಿ ವ
ರಾಳಕರ್ಪರ ಹೂಣ ಯವನ ವಿ
ಶಾಲಕಾಂಭೋಜಾದಿಗಳನಪ್ಪಳಿಸಿದನು ತಿರುಗಿ ||೨೭||

ಪಾರಸೀಕ ಕಿರಾತ ಬರ್ಬರ
ಪಾರಿಯಾತ್ರರ ಮುಷುದು ಸರ್ವವಿ
ಹಾರವನು ಮಾಡಿದನು ಮೈಲಚ್ಛ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಗಳ ||
ಕ್ಷಾರಕರ ಹೂಣಕರ ಡೊಕ್ಕರ
ಪಾರಕರ ಋರಸಾಣಭೂಪರೊ
ಳಾರುಭಟಿಯಲಿ ಕಾದಿ ಕೊಂಡನು ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ ||೨೮||

೨೬|| ಹದುಳಿಸಿ-ಅವರ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ
ವನ್ನಂಟುಮಾಡಿ, ಅಭಿಚಾರಕ-ಎಂದರೆ ಮಾಟಗಾರನೆಂದರ್ಥವಾಗುವುದು. ಅಭಿಚಾ
ರಿಕ, ರೂಷಕ, ಎಂಬ ಪದಗಳು ಇಲ್ಲಿ ದೇಶ ಅಥವಾ ಜನಭೇದಗಳಾಗಿವೆ.

೨೭|| ಬಿಟ್ಟುದು-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು, ಎಂದು ಕರ್ತಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

೨೮|| ಸರ್ವವಿಹಾರವನು ಮಾಡಿದನು—ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧೋದ್ದೇಶದಿಂದ
ದನು. ಮೈಲಚ್ಛ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಗಳ-ಅನೇಕ ಮೈಲಚ್ಛ ರನ್ನು.

ಬೆದರಿಸಿದನಾ ಹಿಮಗಿರಿಯ ಪಾ
 ಶ್ವದ ಕಿರಾತರ ಮುಂದೆ ನಾಯು
 ವ್ಯದಲಿ ಶೋಧಿಸಿ ತಿರುಗಿದನು ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಕ್ಷದಲಿ ||
 ಹುದಿದ ನಾನಾದ್ರೋಣಿಗಳ ಮ
 ಧ್ಯದ ಕಿರಾತ ಪುಳಿಂದನಿ ಚಯವ
 ಸದೆದು ಹತ್ತಿದ ನಗ್ರಶಿಖರಕೆ ಪಾರ್ವತೀಪಿತನ ||೨೯||

ಎರಡುಸಾಸಿರಯೋಜನವು ಹಿಮ
 ಗಿರಿಯ ಬಹಳೋತ್ಸ್ರೇಧಶಿಖರಕೆ
 ಸರಿಸದಲಿ ಹತ್ತಿದುದು ಪಾಳೆಯ ವೇನ ನುಸುರುನೆನು ||
 ಕರಿ ತುರಗ ವರರಥ ಪದಾತಿಗೆ
 ಪರಿಗಣನೆ ಯಲ್ಲಿಯದು ಹಿಮಗಿರಿ
 ಯೆರಡುಸಾಸಿರದಗಲ ತೀವಿತು ಭೂಪ ಕೇಳೆಂದ ||೩೦||

ಗಿರಿಯ ಕೋಣೆಯ ಕುಹರಗುಹಗಳ
 ಗರುವರುಂಟೆಂದಾ ಪುಳಿಂದರ
 ನೂರನಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡನಲ್ಲಿಯ ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ ||
 ಗಿರಿಯ ಸಿಟ್ಟಿದುದು ನಡೆದು ಬಲ ಕಿಂ
 ಪುರುಷಖಂಡದ ಬಹಳನದಿಗಳ
 ಲೆರಡು ತಡಿಯಲಿ ತಳಿತುಬಿಟ್ಟುದು ವನವನಂಗಳಲಿ ||೩೧||

ಅದು ಗಣನೆಗೊಂಬತ್ತು ಸಾಸಿರ
 ವದರೊಳದ್ದರು ಯಕ್ಷ ಕಿನ್ನರ
 ಸುದತಿಯರು ಕಿಂಪುರುಷರತಿರಾಗಿಗಳು ಸುಖಮಯರು ||

೨೯|| ಕಕ್ಷ-ತ್ಸ, ಕಕ್ಕೆ-ಧ್ವ; ದ್ರೋಣೀ-ತ್ಸ, ದೋಣಿ-ಧ್ವ. ಅಗ್ರವಾದ ಶಿಖರ-
 ಅಗ್ರಶಿಖರ (ವಿ. ಪೂರ್ವ. ಕ). ಪಾರ್ವತೀಪಿತ-ಪಾರ್ವತಿಯ ತಂದೆ (ಹಿಮವಂತನು).

೩೦|| ಕರ-ಸೊಂಡಿಲು, ಅದನ್ನುಳ್ಳುದು-ಕರಿ (ಆನೆ). ತುರ-ಬೀಗನೆ, ಗ-ನಡೆ
 ಯುವುದು-ತುರಗೆ (ಕುದುರೆ). ಪದ-ಕಾಲಿನಿಂದ, ಅತ-ಸರ್ವದಾ ಸಂಚರಿಸುವುದು,
 ಪದಾತಿ (ಕಾಲಾಳು).

೩೧|| ತಡಿ-ಧ್ವ, ತಟ್ಟ-ತ್ಸ.

ಇದರ ಘಟ್ಟಣೆಗಾನಲಾಪರೆ
ಬೆದರಿತೀಜನವಳುಕಿ ತೆತ್ತಿತು
ಸುದತಿಯರನಾಮಂಡಲಕೆ ಯುಂಟಾದ ವಸ್ತುಗಳ ||೨೨||

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಡೆಗಳಲಿ ಗಿರಿಗುಹೆ
ಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಕಿರಾತವರ್ಗವ
ಚೆಲ್ಲಬಡಿದಪಹರಿಸಿದನು ಬಹುವಿಧಮಹಾಧನವ ||
ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೇಮಕೂಟದ
ಕಲ್ಲನಡರಿದನಾ ಮಹಾದ್ರಿಗ
ಳಲ್ಲಿ ಹಿಮಶೈಲದ ಮಹೋನ್ನತಿ ಒಹುಳವಿಸ್ತಾರ ||೨೩||

ಅತರಿತೀಬಲವಿದರ ಬೊಬ್ಬೆಯ
ಗಡಬಡೆಗೆ ಪದಘಟ್ಟಣೆಗೆ ಹುಡ
ಹುಡಿಯದಾಗಲು ಕೋಟೆ ಕೋಳಾಹಳದ ಬೊಬ್ಬೆಯಲಿ ||
ನಡೆದುಬಿಟ್ಟುದು ಗಿರಿಯ ತುದಿಯಲಿ
ತುಡುಕಿದುದು ನಾನಾದಿಗಂತದ
ತಡಿಯ ನದ್ಭುತವಾದ್ಯ ಗಜ ಹಯ ರಥದ ಸಿಘೋಷ ||೨೪||
ಹೇಮಕೂಟದ ಗಿರಿಯ ಗಂಧ
ವಾರವರರ ರೋವಿಸಿದ ನವರು
ದ್ವಾಮವಸ್ತುವ ಕೊಂಡನಿಳಿದನು ಒಳಕ ಪರ್ವತವ ||
ಆ ಮಹಾಹರಿವರ್ಷದಲ್ಲಿಯ
ಸೀಮೆ ಯೋಜನನವಸಹಸ್ರವಿ
ರಾಮವದರೂಳಗಲ್ಲ ವಿವರಿಸಲರಿಯೆ ನಾನಂದ ||೨೫||

೨೨|| ಯಕ್ಷ-ಶ್ವ, ಜಕ್ಕ-ಧ್ವ, ಸು-ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ, ದತಿ-ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳವಳು-
ಸುದತಿ (ಹೆಂಗಸು)

೨೩|| ಚೆಲ್ಲುವಂತೆ ಬಡಿದು—ಚೆಲ್ಲಬಡಿದು. ವಿಸ್ತಾರ-ಶ್ವ, ಬೆತ್ತರ-ಧ್ವ.

೨೪|| ಘಟ್ಟಣೆ-ಧ್ವ, ಘಟ್ಟನ-ಶ್ವ; ಪದಗಳಿಂದ ಘಟ್ಟಣೆ-ಪದಘಟ್ಟಣೆ (ತೃತ)
ತುಡುಕು— ತಟ್ಟನೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರ್ಥ.

೨೫|| ಗಂಧರ್ವರೆಂಬ ಅಮರರು (ಸಂ. ಪೂರ್ವ. ಕ). ವಿರಾಮವದರೂಳಗಲ್ಲ-ಆ

ಉತ್ತರೋತ್ತರ ದೇವಭೂಮಿಗ
 ಳ್ತಣವರೀದಳನಿಚಯ ತಾ
 ನತ್ತ ಭೂರಿಧ್ವನಿಯನೀಗಜಬಜವನೀಜನವ ||
 ಎತ್ತಲಂದರಿಯರು ವಿನೋದಕೆ
 ತತ್ತರಲ್ಲಿಯ ಪಕ್ಷಿವ್ಯುಗಲಸ
 ದುತ್ತಮಾಂಗನೆಯರನು ಮನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ಫಲುಗುಣಗೆ ||೩೬||

ಎರಡುಕಡೆಯಂಬುಧಿಯ ಪೌರ್ವದ
 ದುರುಳರನು ಧಟ್ಟಿಸಿ ತದೀಯರ
 ವೆರೆಸಿ ಬಡಗಲು ನಡೆವನಲ್ಲಿಯ ನಿಷಧಪರ್ವತಕೆ ||

ಎರಡುಸಾಸಿರಯೋಜನದ ತುದಿ
 ವರೆಗೆ ಹತ್ತಿತು ಬೆಟ್ಟತಾಗರಿ
 ಬಿರಿಯ ಸೂಳಯಿಸಿದುವು ನೆರೆ ನಿಸ್ಸಾಳಕೋಟೆಗಳು ||೩೭||

ಮೇಲೆ ನಿಷಧಾಚಲದ ಸುತ್ತಲು
 ಧಾಳ ಹರಿದುದು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ದ್ಯು
 ತ್ಯಾಳ ಹೆಚ್ಚಿದ ದುಷ್ಟದಾನವಮಂಡಲೇಶ್ವರರ ||
 ಶೈಲಶಿಖರದೊಳುಳ್ಳ ದೊರೆಗಳ
 ಕಾಳುಗೊಳೆ ಒಳಕುತ್ತರದಿ ಕಾ
 ಲಾಳು ಹೊಕ್ಕುದು ಹೊಯ್ದು ಕಟ್ಟಿತು ಕೂಡೆ ಸೂರೆಗಳ ||೩೮||

ಗಿರಿಯ ಶಿಖರದ ಮೇಲ್ಮಡೆಯನಾ

ಹರಿವರ್ಷದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ತುಂಬಿದ್ದುವು.

೩೬|| ಧ್ವನಿ-ಶ್ವ, ದನಿ-ಧ್ವ, ವಿನೋದಕೆ ತೆತ್ತರು—ಆಟವಾಡುವಂತೆ ಕೊಟ್ಟರು, ಎತ್ತಲ—ಇದನ್ನು ಎತ್ತಲವರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾನೆ.

೩೭|| ಹತ್ತಿತು, ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ 'ಸೇನೆ' ಎಂಬ ಕರ್ತೃಪದವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೩೮|| ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ-ವಿಷ್ಣುವುಳ್ಳ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ. ಮಂಡಲ-ಪ್ರಾಂತ, ಈಶ್ವರ-ಒಡೆಯ, ಮಂಡಲೇಶ್ವರ (ಮಂಡಲಾಧಿಪತಿ).

ಚರಿಸಿ ನಿಷಧಾಚಲವನಿಳಿದುದು
 ನರನ ಪಾಳೆಯ ಬಿಟ್ಟುದಾಗಳುಳಾವೃತದ ಮೇಲೆ ||
 ಅರಸ ಕೇಳೊಂಬತ್ತು ಸಾಸಿರ
 ಪರಿಗಣಿತಯೋಜನದ ನಲೆ ಸುರ
 ಗಿರಿಯ ಸುತ್ತಣ ದೇಶ ವತರಮಣೀಯತರವೆಂದ ||೨೯||

ಚೂಣಿಗಾನುವರಿಲ್ಲ ಪಾರ್ಥನ
 ಬಾಣಕಿಡಿರಾರುಂಟು ವಾದ್ಯ
 ಶ್ರೇಣಿಚಾತುರ್ಬಲದ ಫುಲ್ಲಣಿಗಿಲ್ಲ ಗರ್ವಿತರು ||
 ಹೂಣೆ ಹೊಕ್ಕುದು ಕನಕಶೈಲ
 ದ್ರೋಣಿಗಳ ದುರ್ಬಲ ಸುರಾಘವ
 ನಾಣೆಗಂಜಿಸಿ ಕಳೆದು ಕೊಂಡನು ಸಾರವಸ್ತುಗಳ ||೩೦||

ಹರಿದು ಹತ್ತಿತು ಗಂಧಮಾದನ
 ಗಿರಿಯ ಸುತ್ತಣ ಯಕ್ಷವಿದ್ಯಾ
 ಧರನಂಜಿಸಿ ಕೊಂಡನಲ್ಲಿಯ ಸಾರವಸ್ತುಗಳ ||
 ಗಿರಿಯನಿಳಿದನು ಜಂಬುನೇರಿಲ
 ಮರನ ಕಂಡನು ಗೆಗನಚುಂಬಿತ
 ವೆರಡುಸಾಸಿರಯೋಜನಾಂತರದತಿವಿಳಾಸದಲಿ ||೩೧||

೨೯|| ಸುರ—ದೇವತೆಗಳ, ಗಿರಿ-ಬಿಟ್ಟು, (ಮೇರುಪರ್ವತ)

೪೦|| ಚಾತುರ್ಬಲದ ಫುಲ್ಲಣಿಗೆ ಗರ್ವಿತರು ಇಲ್ಲ—ಸೈನ್ಯದ ಆರ್ಭಟಕ್ಕೆ ತಡೆದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸತಕ್ಕವರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ. ಕನಕಶೈಲ—ಚಿನ್ನದಬಿಟ್ಟು (ಮೇರುಗಿರಿ). ಆಣೆ-ಧ್ವ, ಅಜ್ಞಾ-ತ್ವ.

೪೧|| ಯಕ್ಷ, ವಿದ್ಯಾಧರ, ಇವರು ದೇವತಾಭೇದಗಳು; ವಿದ್ಯಾಧರ-ತ್ವ, ಬಿಜ್ಜೋದರ-ಧ್ವ, ಜಂಬುವೆಂಬ ನೇರಿಲ್—ಜಂಬುನೇರಿಲ್ (ಸಂ. ಪೂರ್ವ. ಕ) ಜಂಬುತಬ್ಬಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೇರಿಲೆಂಬರ್ಥವಾದರೂ ನಾಯಿನೇರಿಲಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ, ಉತ್ಕೃಷ್ಣವಾದ ನೇರಿಲೆಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಜಂಬು ಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದಾನೆ.

ಅದರ ಫಲ ಹೇರಾನೆಗಳ ತೋ
 ರದಲಿಹುವು ಗಿರಿಸಾನುಶಿಲೆಗಳ
 ಹೊದರಿನಲಿ ಬಿಡೊ ಡೆದು ಹೊಳೆಯಾದುದು ಮಹಾರಸದ ||
 ಅದು ಸುಧಾಮಯವಾಯ್ತು ಜಂಬೂ
 ನದಿಜಲಸ್ಪರ್ಶದಲಿ ಜಾಂಬೂ
 ನದ ಸುವರ್ಣವೆ ಆದುದಾನದಿ ಯೆರಡು ತಡಿವಿಡಿದು || ೪೨ ||

ಆ ರಸೋದಕಪಾನವೇ ಸಂ
 ಸಾರಸೌಖ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯಿರದಾ
 ಹಾರವಿಂಧನತಂಡುಲಾಗ್ನಿಕ್ರಮವಿಧಾನವದು ||
 ನಾರಿಯರು ಸಹಿತಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರು
 ಚಾರಣರು ರಮಣೀಯತೀರವಿ
 ಹಾರಿಗಳು ಬಹುರತ್ನದಲಿ ಮನ್ನಿಸಿದರರ್ಜುನನ || ೪೩ ||

ಕೇಳಿ ಸೊಗಸಿದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಕ
 ಣ್ಣಾಲಿ ಬಿದ್ದಿ ನವಾಯ್ತುಲಾ ಸುರ
 ಪಾಲಪದವಿದರೊರೆಗೆ ಬಹುದೇ ತೀರವಾಸಿಗಳ ||

೪೨|| ಹಿರಿದು ಆನೆ—ಹೇರಾನೆ; (ವಿ. ಪೂರ್ವ. ಕ) ಹಿರಿದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವರಾದಿಶಬ್ದವು ಪರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ 'ಹೇರ' ಎಂಬಾದೇಶವು ಬಂದಿದೆ. ಜಂಬೂನದಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಜಾಂಬೂನದ - ಈ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷವು ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದುದು, ಇದರ ಹಣ್ಣುಗಳು ಆನೆಯಷ್ಟು ದವ್ವವಾಗಿರುವುವು, ಇವು ಕಲ್ಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೊಡೆದು ರಸಪ್ರವಾಹವು ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿವುದು; ಇದಕ್ಕೆ ಜಂಬೂನದಿಯೆಂದು ಹೆಸರು; ಈ ನದಿಯ ನೀರು ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದು.

೪೩|| ರಸೋದಕ—ಅಮೃತರೂಪವಾದ ಜಲ. ರಸ=ಅಮೃತ, ವಿಷ, ನೀರು, ವಾದರಸ, ಕಾಂತಿ, ಶೃಂಗಾರಾದಿಗಳು, ಲವಣಾದಿಗಳು. ಆ ಜಂಬೂನದಿಯ ಉದಕಪಾನವು ದಿವ್ಯಾಹಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳು ಸಂಸಾರ ಸೌಖ್ಯದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಬೆಂಕಿ, ಸೌದೆ, ಅಕ್ಕಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಸಾರದುಃಖಗಳು ಅವರಿಗಿಲ್ಲ.

೪೪|| ಕೇಳಿ.... ಬಿದ್ದಿ ನವಾಯ್ತು—ಕೇಳಿ ಬಯಸಿದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳು

ಧಾಳಿ ಧಟ್ಟಣೆಗಳನು ಮಾಡಿಸಿ
 ಪಾಳೆಯವನು ಪವನ, ಸರೋವರ
 ವೇಲೆಯಲಿ ಬಿಡಿಸಿದನು ಜಂಬೂನದಿಯ ತೀರದಲಿ || ೪೪ ||

ಲಲಿತ ದಿವ್ಯಾಭರಣ ರತ್ನಾ
 ವಳಯನನು ಕರಿಸಿದನು ಪಾಳೆಯ
 ಸುಳಿದುದಮರಾಚಲದ ಕೇಸರಶಿಖರಗಳ ಕಳೆದು ||
 ಹೊಳಹೊಳೆದು ಮೇರುವಿನ ಸುತ್ತಣ
 ವಳಯದರ್ಥವನಾಕರಿಸಿ ಕೈ
 ವಳಸಿ ಬಿಟ್ಟನು ಹೊಕ್ಕಿಳಾಪ್ಯ ತಪರ್ಷನೀನುಯಿಲಿ || ೪೫ ||

ಸೇನೆ ಪಡುವಲು ತಿರುಗಿ ಮರ್ಯಾ
 ದಾನುಪ್ರೂರ್ವಿಯ ಗಂಧಮಾದನ
 ಸಾನುವನು ವೆಂಲಣಿಸಿಯಡರಿತು ಚೂಣೆ ಬಿಂಕದಲಿ ||
 ಆ ನಗೇಂದ್ರವನಿಳಿದು ಪಡುವಣ
 ಕಾನನಂಗಳ ಕೇತುಮಾಲ ನ
 ದೀನದಂಗಳ ಬಳಸಿ ಹೊಯ್ದುವು ಗುಡಿಗಳರ್ಜಾನನ || ೪೬ ||

೨ತಿಥಿಗಳಾದುವು, ಎಲ್ಲವೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸುರ—ದೇವತೆ
 1ಳನ್ನು, ಪಾಲ-ರಕ್ಷಿಸುವನು (ಇಂದ್ರ). ಸುರಪಾಲಪದವಿದರೊರೆಗೆ = ಸುರಪಾಲ
 ಪದವು + ಇದರ + ಲರೆಗೆ.

೪೫|| ಅನುಕರಣ ! ಇಸು - ಅನುಕರಿಸು; ಇಲ್ಲ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೆಂದರ್ಥವು.
 ಕೇ-ತಲೆಯಲ್ಲಿ (ಮೇಲೆ) ಸರ-ತಿರುಗುವುದು, (ಇರುವುದು) ಕೇಸರ-ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ,
 ಶಿಖರಗಳ-ಕೋಡುಗಳನ್ನು. ಕೇಸರ = ಬಕುಳವೃಕ್ಷ, ಕಿಂಜಲ್ಕ, ಕುದುರೆಯ ಮತ್ತು
 ಸಿಂಹದ ಕೊರಲಸುತ್ತಣ ಕೂದಲುಗಳು.

೪೬|| ಗ-ಸಂಚಾರವು, ನ-ಇಲ್ಲದುದು-ನಗ (ಬಿಟ್ಟ) ನಗಗಳ ಇಂದ್ರ-ನಗೇಂದ್ರ
 (ಷ.ತ.). ನದಿಗಳು—ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿಯದ ಪ್ರವಾಹಗಳು; ಅಥವಾ ೮೦೦೦ ಧನು
 ಸ್ಸುಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಹರಿವುವು; ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ, ಬ್ರಹ್ಮವುತ್ರಾ, ಕಾವೇರೀ
 ಮೊದಲಾದ ಹೆಣ್ಣು ನದಿಗಳು, ನದ- ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಹರಿವ ನರ್ಮದೆಯನ್ನುಳಿದ ಸಿಂಧು
 ಮೊದಲಾದ ಗಂಡುನದಿಗಳು.

ಅಲ್ಲಿ ಸಾಗರತೀರಪರ್ಯಂ
 ತಲ್ಲಿ ಮಣಿಮಯವೆಲ್ಲಿ ಗಜಹಯ
 ವೆಲ್ಲಿ ಸುದತಿಯರೆಲ್ಲಿ ಬಹುಧನವೆಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯ ||
 ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದು ಸಾಧಿಸಿ
 ಕೆಲೆ ಕುಹರದ ಕೋಣೆಬಾಗುಗ
 ಳೆಲ್ಲವನು ಹೊಕ್ಕು ರಿಸಿ ತೆರಳಿಚಿದನು ಮಹಾಧನವ || ೪೩ ||

ಎತಗಡೆಯೊಳೊಂಬತ್ತು ಸಾಸಿರ
 ನಡುನಲನನಾಕರಿಸಿ ಮೂಡಣ
 ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು ಗಂಧಮಾಧನಗಿರಿಯ ನೇಣಿಱಿದು ||
 ನಡೆದಿಳಾವೃತದೊಳಗೆ ಬಿಟ್ಟುದು
 ಪಡೆ ಸುರಾಬ್ಧಿಯನುಱುಹಿ ಬಲದಲಿ
 ನಡೆನಡೆಯೆ ದೂರದಲಿ ಕಂಡರು ಮುಂದರಾಚಲವ || ೪೪ ||

ಇದುವೆ ಕಡೆಗೋಲಾಯ್ತು ಕಡೆವಂ
 ದುಧದಿಯನು ತಾನಿದು ಮಹಾಗಿರಿ
 ಯಿದಳಿ ಬಿಂಕವ ನೋಡಬೇಕೆಂದರ್ಜಾನನ ಸೇನ ||
 ಬದಲಿ ಹತ್ತಿತು ನಡುವಣ ರೆಬೆ
 ಟ್ಪದಲಿ ದುರ್ಗಗಳಲಿ ನೃಪರಿ
 ದ್ದು ದು ಮಹಾಹವಾಯ್ತು ಸಾರ್ಥನ ಚೂಣಿಯವರೊಡನೆ || ೪೫ ||

ಇಱುಹಿದರು ಚೂಣಿಯನು ಮುಂದರೆ
 ನೆಲೆಯ ಭಟರವುಕಿದರು ಬಾರಿಯ

೪೩|| ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ-ವೀಪ್ಸೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ, ಮಹಾಧನ—ಬಹುಬೆಲೆ ಬಾಳುವ
 ವಸ್ತುವೆಂದು ಅರ್ಥವಾದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತಾದ ಧನ-ಮಹಾಧನ, ಬಹುಧನವೆಂದ
 ಫವ.

೪೪|| ಗಿರಿಯಂ ಪರಿ ಇಳಿದು, ಸುರಾ-ಮದ್ಯದ, ಅಬ್ಧಿ-ಸಮುದ್ರ; ಸಪ್ತ
 ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲೊಂದು.

೪೫|| ಉದ-ನೀರಿಗೆ, ಧಿ-ಅಶ್ರಯವಾದುದು, ಉದಧಿ-ಸಮುದ್ರ; ನೀರು ಎಂಬ
 ದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಉದಕ, ಉದ, ದಕ, ಕ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ.

ತಲೆವರಿಗೆಗಳಲೊತ್ತಿ ದರು ಹೊಗಿಸಿದರು ದುರ್ಗವನು ||
 ಕಲುಮುಷಿಯ ಕೋಳಾಹಳಕ್ಕಿವ
 ರಳುತದಿಷುದರು ಸುರಗಿಯಲಿ ತೆನೆ
 ವಳಿಯ ಹಿಡಿದರು ಹೊಯ್ದು ಕೇಶಾಕೇಶಿಯುದ್ಧದಲಿ ||೫೦||
 ಶಕರು ಖದ್ಯೋತಪ್ರತಾವರು
 ವಿಕಳಜಂಘರು ದೀರ್ಘಮಯವೇ
 ಣಿಕರು ಪಶುಪಾಲಕಪುಳಂದರು ಟಂಕಣಾಹ್ವಯರು ||
 ಸಕಲದಸ್ಯುಗಳೈಸೆ ಸೋತುದು
 ವಿಕಳ ಬಲವೊಪ್ಪಿಸಿತು ಸರ್ವ
 ಸ್ವಕವ ಸಂಧಾನದಲಿ ನಿಂದುದು ತಮ್ಮ ನಿಳಯದಲಿ ||೫೧||
 ಶೋಧಿಸಿದನಾಗಿರಿಯನಾಚೆಯ
 ಹಾದಿಯಲಿ ಹೊ ವಂಟು ಬರೆ ಮರಿ
 ಯಾದೆಗಿಕ್ಕಿದ ಬೆಟ್ಟವಿದ್ದು ದು ಮಾಲ್ಯವಂತಗರಿ ||
 ಭೇದಿಸಿದನದಱಿೊಳಗುಹೊಳಗಿನೊ
 ಳಾದ ವಸ್ತುವ ಕೊಂಡು ತಚ್ಛೈ
 ಲೋದರವನೇಱಿದು ಭದ್ರಾಶ್ವಕ್ಕೆ ನಡೆತಂದ ||೫೨||
 ಅದು ಮಹಾರಮಣೀಯತರವಂ
 ತದಱಿೊಳದ್ದು ದು ಶುದ್ಧಭೋಗಾ
 ಸ್ವದರು ರಕ್ಷೋಯಕ್ಷಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರೋಸಿಕರ ||
 ಕುದುರೆಗೆಜರಥಪತ್ತಿ ನಿರ್ಘೋ
 ಷದಲಿ ಬೆಬ್ಬಳಿಯಾಯ್ತು ಬೇಳಂ
 ಬದ ವಿಘಾತಿಗೆ ತೆತ್ತುದಗಣಿತವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ||೫೩||

೫೦|| ಸುರಗಿ-ಧ್ವ, ಛುರಿಕಾ-ತ್ವ;

೫೧|| ೨-ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ದ್ಯೋತ-ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಖದ್ಯೋತ (ಸೂರ್ಯ); ದೀರ್ಘಮಯವೇಣಿಕರು-ಉದ್ದವಾದ ಜಡೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವರು.

೫೨|| ಹಾದಿ—ಪಾಟೆ ಎಂಬುದರ ರೂಪಾಂತರವಿರಬಹುದು.

೫೩|| ಶುದ್ಧಭೋಗಾಸ್ವದರು-ದಿವ್ಯಭೋಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆದವರು, (ದುಃಖ ರಹಿತರು)

ದೊರಕಿತಲ್ಲಿಯೂರ್ವವಸ್ತು
 ತ್ಕರಸಮುದ್ರಾನೂಪಪರಿಯಂ
 ತರ ನಡೆದನೊಂಬತ್ತು ಸಾಸಿರಯೋಜನಾಂತರವ ||
 ತಿರುಗಿದನು ಭದ್ರಾಶ್ವಕವನಾ
 ಕರಿಸಿ ಬಡಗಲು ನಡೆದರಲ್ಲಿಯ
 ಗರಿಯ ಕಂಡರು ಹತ್ತಿ ದರು ಸರಿಸದಲಿ ಬೊಬ್ಬಿಡುತ ||೫೪||
 ನೀಲಗರಿಯಗ್ರದಲಿ ಬಿಟ್ಟುದು
 ಪಾಳೆಯವು ಬೊಬ್ಬಿಯಲಿ ದಿಕ್ಕಿನ
 ಮೂಲೆ ಬಿರಿದುದು ಜಱುವದ್ರಿಗಳೇನನುಸುಱುವೆನು ||
 ಮೇಲುದುರ್ಗದ ಸಂದಿಗೊಂದಿಯ
 ಲಾಳುಹರಿದುದು ಸೂರೆಗೊಂಡು ವಿ
 ಶಾಲವಸ್ತುವ ತಂದರಲ್ಲಿದ್ದ ರಸುಗಳ ಗೆಲಿದು ||೫೫||
 ಎರಡುಸಾಸಿರದುದ್ದ ವದು ಮ
 ತ್ತೆರಡುಸಾಸಿರದಗಲವದನಾ
 ಕರಿಸಿ ರಮ್ಯಕಭೂಮಿಗಿಜಿದರು ಹೊಕ್ಕುರಾ ನೆಲನ ||
 ಅರಸ ಕೇಳಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಮನೋ
 ಹರದವಸ್ತುವ ಕೊಂಡು ನವಸಾ
 ಸಿರವನಗಲಕೆ ಸುತ್ತಿ ಬಂದರು ಗೆಲಿದು ಗರ್ವಿತರ ||೫೬||
 ಅರಸ ಕೇಳಲ್ಲಿಂದ ಬಡಗಲು
 ಹರಿದು ಬಿಟ್ಟರು ಹತ್ತಿ ದರು ಬೇ
 ಸರಣಿ ಕಲುದರಿಗಳಲಿ ಒಹುಳಶ್ವೇತಪರ್ವತವ ||

೫೪|| ಅನುಗತವಾದ (ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಇರುವ), ಅಪ- (ನೀರು) ಉಳ್ಳ-ಪ್ರದೇಶ-ಅನೂಪ (ಕಚ್ಚ ಭೂಮಿ)

೫೫|| ಸೂರೆಯಂ + ಕೊಂಡು-ಸೂರೆಗೊಂಡು (ಕ್ರಿ. ಸ); ಅರಸುಗಳ-ಕರ್ಮ ಫದ ಷಷ್ಠಿ.

೫೬|| ಎರಡುಸಾಸಿರದುದ್ದ, ಎಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಯೋಜನವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಗಿರಿಯ ತುದಿಗಳ ತೋಟದಲಿ ಗ
 ಹ್ವರದ ಕೊಳ್ಳದ ಕೋಹಿನಲಿ ಹೊ
 ಕ್ಕಿಷಿದು ಶೋಧಿಸಿ ಕೊಂಡರಲ್ಲಿಯ ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ ||೫೩||

ಇಷಿದರಾಗಿರಿಯನು ಹಿರಣ್ಮಯ
 ದೊಳಗೆ ಬಿಟ್ಟರು ಪಾಳೆಯವ ತ
 ದ್ವಲಯ ಮಿಗಿಲೊಂಬತ್ತು ಸಾಸಿರಯೋಜನಾಂತರವ ||
 ಬಳಸಿ ಬಂದರು ವಿಮಳಸೌಧಃ
 ವಳಯ ನಲೆಯುಪ್ಪರಿಗೆಗಳ ವರ
 ಲಲನೆಯರು ಕಂಡೀತನನು ಹೊಗಜಿದರು ತಮತಮಗೆ ||೫೪||

ಈತ ಭಾರತವರಾಷಪತಿಯನು
 ಜಾತ ಗಡಿ ತತ್ಕರ್ಮಭೂಮಿಯೊ
 ಳೀತನಧಿಪತಿ ಗಲಿದನಿತ್ತಲು ದೇವಭೂಮಿಪರ ||
 ಈತ ಗೌರೀಸುತನವೋಲ್ ಪುರು
 ಹೂತತನುಜನವೋಲು ಭುವನ
 ಖ್ಯಾತನೆಂದಾ ಸ್ತ್ರೀಕಟಕ ಕೊಂಡಾಡಿರ್ಜಾನನ ||೫೫||
 ತನತನಗೆ ತರುಣಿಯರು ಹೂವಿನ
 ತನಿವಟಿಯ ಕಣಿದರು ಕನತ್ಕಾಂ
 ಚನ ವಿಭೂಷಣ ರತ್ನಚಯ ಪೂರಿತದ ಪಟ್ಟಿಯು ||

೫೩|| ಕಲ್ಲು-ಕಲು ಎಂದು ಉತ್ತರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪವುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಕಲುದರಿ, ಎಂದಾಗಿದೆ. ವಸ್ತುಗಳ-ಕರ್ಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ.

೫೪|| ಸುಧಾ-ಸುಣ್ಣ, ಅದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದು-ಸೌಧ (ಉಪ್ಪರಿಗೆ); ತಮಗೆ + ತಮಗೆ = ತಮತಮಗೆ, ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದದ ಕೊನೆಗೆ ಲೋಪವು ಬಂದಿದೆ.

೫೫|| ಪತಿಯ + ಅನುಜಾತ; ದೇವಭೂಮಿಪ-ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೂರ; ಪುರು-ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ, ಹೂತ-ಬಹುವಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವವನು—ಪುರುಹೂತ (ಇಂದ್ರ).

೬೦|| ಮೃಗ-ತ್ವ, ಮಿಗ-ದ್ಭ; ಕೃಷ್ಣ-ಬಿಂಕೆಯು, ಅಜಿನ-ಚರ್ಮ; ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವಂ + ಅಂತು + ಅವಂ + ಇತ್ಯು.

ವನಿತೆಯರನಾದೇಶದಲಿ ಮಿ
 ಟಿಸಿಪುದನು ಮೃಗಪಕ್ಷಿಕ್ಯಷ್ಟಾ
 ಜಿನವನಂತವನಿತ್ತು ಸತ್ಕರಿಸಿದರು ಫಲಗುಣನ ||೬೦||
 ಧಾರಿಣೀವತಿ ಕೇಳು ದಱಿ ನಡೆ
 ದಾರಿ ಬಡಗಣ ಶೃಂಗಪರ್ವತ
 ದೋರೆಯಲಿ ದೋರೆಗಳನು ದಟ್ಟಿಸಿ ಸೇಷಿದು ಬಹುಧನವ ||
 ಭಾರಣೆಯ ಮುಂಗುಡಿಯ ಕೊಳ್ಳೆಗ
 ಳೋರಣಿಸಿ ತುದಿಗೇಱಿ ಸಿದ್ಧರ
 ಚಾರಣರ ವಿಧ್ಯಾಧರರ ಮುತ್ತಿದುದು ಮನ್ನಿಸದೆ ||೬೧||
 ಅರಸುವೋಹರ ಹತ್ತಿತಾಗಿರಿ
 ಯೆರಡುಸಾಸಿರದಗಲವದಱಿಲಿ
 ತುಱುಗಿ ಬಿಟ್ಟುದು ಸೇನೆ ಸೂಳೈಸಿದುವು ನಿಸ್ಸಾಳ ||
 ಬಿರಿದುದಾಗಿರಿ ಕೆಳಗಣುತ್ತರ
 ಕುರುಗಳೆದೆ ಜರ್ಝರಿತವಾಯ್ತು
 ಬ್ಬರಕೆ ಬಡಗಣಕಡಲು ಕದಡಿತ್ತು ತಳೆದ ತಾಯ್ತುಳಲ ||೬೨||
 ನೆರೆದರಲ್ಲಿಯ ನೃಪರು ದೂತರ
 ಹರಿಯಬಿಟ್ಟರು ಪಾರ್ಥನಿದ್ದೆಡೆ
 ಗರಸ ಚಿತ್ತೈಸವರು ಬಂದರು ಕಂಡರರ್ಜುನನ ||
 ಗರಿಯನಿಱಿಯದಿರಿತ್ತ ಲುತ್ತರ
 ಕುರುಗಳೆಹ ಸಂಸ್ಥಾನವಿದು ಗೋ
 ಚರಿಸಲರಿದದು ನರರ ಕಾಲು ಳಿಗೊಂದರವರಂದು ||೬೩||

೬೧|| ಕುಡಿಯ + ಮುಂದು-ಮುಂಗುಡಿ (ಅಂಶಿಸಮಾಸ); ಕೊಳ್ಳೆಗಳ + ಓರಣಿಸಿ; ಧರಿಸಿರತಕ್ಕುದು-ಧಾರಿಣಿ (ಭೂಮಿ).

೬೨|| ತಾಯಾದ + ಮೆಳಲ-ತಾಯ್ತುಳಲ (ವಿ. ಪೂರ್ವ. ಕ) ಕದಡಿತ್ತು-ಕಲಕಿತು; ಅಬ್ಬರಕೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಎರಡು ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು.

೬೩|| ಚಿತ್ತೈಸು + ಅವರು; ಕಾಲ + ತುಳಿ (ಷ. ತ) ತುಳಿವುದರ ಭಾವ-ತುಳಿ (ಭಾ. ಕೃ) ಗೋಚರಿಸಲ್ ಇದು ಉತ್ತರಕುರುಗಳೆಹ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಎಂಬುದು ಅನ್ವಯ; ಅರಿದು-ಕಷ್ಟವಾದುದು.

ಅಲ್ಲದಾಕ್ರಮಿಸಿದೊಡೆ ನಿನಗವ
 ರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಕೆ ದೊರಕಲರಿಯದು
 ಬಲ್ಲದವರುತ್ತರದ ಕುರುಗಳು ನಿಮ್ಮ ಬಾಂಧವರು ||
 ಗೆಲ್ಲದಲಿ ಫಲವಿಲ್ಲ ಸಾಹಸ
 ವಲ್ಲಿ ಮೆಣಿಯದು ಮರಳ ಮರ್ತ್ಯರಿ
 ಗಲ್ಲಿ ಸುಖವುದಸಾಧ್ಯವೆಂದರು ಚರರು ಫಲಗುಣಗೆ || ೬೪ ||

ಮಾಣಲದು ನಮಗವರು ಬಂಧು
 ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಗಡ ಹೋಗಲದು ಕ
 ಟ್ಟಾಣಿಯಾವುದು ನಿಮ್ಮ ದೇಶದೊಳುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳ ||
 ವಾಣಿಯವ ಮಾತದೆ ಸುಯಜ್ಞದ
 ಕಾಣಿಕೆಯನೀವುದು ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
 ನಾಣಿ ನಿಮಗೆನೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟರು ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ || ೬೫ ||

ತಿರುಗಿತಲ್ಲಿಂದಿತ್ತ ಪಾಳೆಯ
 ಮುಖೆದು ಬಿಟ್ಟು ಹಿರಣ್ಮಯವನಾ ||
 ದರಿಸಿ ರಮ್ಯಕದಿಂದಿಳಾವೃತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕೆ ||
 ಭರದಿನೆಯ್ತು ಹರಿವರುಷ ಕಿಂ
 ಪುರುಷವನು ದಾಟತು ಹಿಮಾಸ್ವಿತ
 ಗಿರಿಯನೇಷುದುಡಿಱುದು ಬಂದುದು ತೆಂಕಮುಖವಾಗಿ || ೬೬ ||

೬೪|| ಅಲ್ಲದೆ + ಅಕ್ರಮಿಸಿದೊಡೆ; ಮರ್ತ್ಯ-ಮರಣವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕವನು (ಮನುಷ್ಯ).

೬೫|| ಮಾಣಲಿ ಅದು! ನಮಗವರು ಬಂಧು ಶ್ರೇಣಿಗಳು ಗಡ? ಅದು ಹೋಗಲಿ! (ನಿಮಗೆ) ಕಟ್ಟಾಣಿಯಾವುದು? ಎಂಬುದು ಅನ್ವಯ. ವಾಣಿಯ-ಧ್ವ, ವಾಣಿಜ್ಯ-ತ್ವ; ವಾಣಿಯವನು ಮಾತದೆ-ನಿಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾರದೆ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡಿ. ಕಡಿದು + ಅಣಿ-ಕಟ್ಟಾಣಿ-ನಿರ್ಬಂಧವಾದ ಅಪ್ಪಣೆ.

೬೬|| ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಜಯಿಸಿದ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ (ನವವರ್ಷ) ಹಿರಣ್ಮಯ, ರಮ್ಯಕ, ಇಳಿವೃತ, ಹರಿ, ಕಿಂಪುರುಷ; ಎಂಬ ಐದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಉಳಿದ ಕುರು, ಭದ್ರಾಶ್ವ, ಕೇತುಮಾಲ, ಭಾರತ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಹಿಂದೆ ಬಂದಿವೆ. ಇವು ಒಂಬತ್ತು ನವವರ್ಷಗಳೆಂಬ ದೇಶಗಳು.

ಕಳುಹಿ ಕಳೆದನು ಹಿಂದೆ ಕೂಡಿದ
 ಬಲವನವನಿಪರಲ್ಲ ಯಾಗ
 ಸ್ಥಳಕೆ ಬಹುನೇಮದಲಿ ಹರಿದರು ನಿಜಪುರಂಗಳಿಗೆ ||
 ನೆಲದ ವಲಯದ ವಸ್ತುವಿದನೆಂ
 ತಳವಡಿಸಿದನೊ ಶಿವ ಯೆನುತ ಸುರ
 ರುಲಿಯೆ ಹೊಕ್ಕನು ಪಾರ್ಥನಿಂದ್ರಪ್ರಸನ್ನ ಪುರವರವ ||೬೩||

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಂಧಿ

ಸೂಚನೆ

ಯಾಗಸಿದ್ಧಿಗೆ ನಡೆದು ಪೂರ್ವವಿ
 ಭಾಗದಲಿ ಭೂಮಿಪರ ಕೈಯ್ಯಲಿ
 ಸಾಗರೋಪಮಧನವನಳವಡಿಸಿದನು ಕಲಿಭೀಮ ||

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯಧರಿತ್ರೀ
 ಸಾಲ ಯಮನಂದನನ ಭಾಗ್ಯದ
 ಹೋಲಿಕೆಗೆ ಬಹರುಗಟಿ ನಳ ನಹುಷಾದಿರಾಯರಲಿ ||
 ಆಳು ನಡೆದುದು ಭೀಮಸೇನನ
 ಧಾ಼ಿಯೆ ಯೆದೆಯೆನೆ ತೆತ್ತ ರವನೀ
 ಸಾಲಕರು ತಗತಮ್ಮ ನಿಜವಿತ್ತಾನುರೂಪದಲಿ ||೧||

೬೩|| ನೆಲದವಲಯದವಸ್ತುವಇದನು-ಭೂಮಂಡಲದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ಈ ಅವೂರ್ವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು; ಶಿವ + ಎನುತ-ಶಿವಯೆನುತ ಇಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿ ಯಕಾರಾಗಮವು ಬಂದಿರುವುದು.

೧|| ಸಾಗರೋಪಮಧನವನು-ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ (ಅಪಾರವಾದ) ದ್ರವ್ಯವನ್ನು, ಭೀಮಸೇನನಧಾಳಿಯೆನೆ-ಭೀಮನು ಇದೋ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಿರುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ನಿಜವಿತ್ತಾನುರೂಪದಲಿ-ತಮಗಿರುವ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ; ತಮ್ಮತಮ್ಮ-ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಶಬ್ದದ ಕೊನೆಯಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಲೋಪಬಂದು ತಂತಮ್ಮ ಎಂದಾಗಿದೆ.

ನಡೆದು ಸಾಧಿಸಿ ರೋಚಮಾನನ
 ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟನು ಸರ್ವವಿತ್ತವ
 ನಡಕಿತನಿಲಜನಾಳು ಮುಂದಣ ಚೇದಿದೇಶದಲಿ ||
 ಘಡುಘಡಿಸೆ ನಿಸ್ಸೌಳವೀಗಡ
 ಬಡೆ ಯಿದೇನೆನೆ ಭೀಮಸೇನನ
 ಪಡೆಯನಲು ಶಿಶುಪಾಲ ಬಂದನು ಕಂಡನುಚಿತದಲಿ ||೨||

ಏನುಬಂದೆಯಪೂರ್ವವೆನೆ ಯಾ
 ಗಾನುರಾಗವನುಪಲತಿಸು
 ಮ್ಯಾನದಲಿ ಶಿಶುಪಾಲ ಹೇಳುಸಿದನು ಮಹಾಧನವ ||
 ಮಾನಿಸರ ಕಳುಹಿದೊಡೆ ಸಾಲದೆ
 ನೀನದೇಕೆಂದುಚಿತದಲಿ ಸ
 ನ್ಯಾನಿಸುತ ನಿಲಿಸಿದನು ತಿಂಗಳು ಪವನನಂದನನ ||೩||

ನಡೆದು ಮುಂದೆ ಕಳುಗದೇಶದ
 ಲಡಸಿ ಬಿಟ್ಟನು ಶ್ರೇಣಿವಂತನ
 ಗಿಡಿದು ಕಪ್ಪವ ಕೊಂಡು ಸದೆದನು ಕೋಸಲೇಶ್ವರನ ||
 ಅಡಕಿತಲ್ಲಿಯ ಧನವಯೋಧ್ಯೆಯ
 ಕಡೆಯ ಕೋಟೆಯ ಮುಷಿಯಲವನದೆ
 ಯೊಡೆದು ದೀರ್ಘಪ್ರವರನಿತ್ತನು ಬೇಹವಸ್ತುಗಳ ||೪||

ಆಳು ನಡೆದುದು ಚೂಣಿಯಲಿ ಗೋ
 ಪಾಲನೆಂಬನ ಮುಷಿಯೆ ತೆತ್ತನು
 ಹೇಲಿಷಿಯನು ಸಂಖ್ಯೆಯನು ಮುಂದಂತಪಾಲಕನ ||

೨|| ಅನಿಲ-ವಾಯುವಿನಂಶದಿಂದ, ಜ-ಹುಟ್ಟಿದವನು—ಅನಿಲಜ (ಭೀಮ).

೩|| ಅಪೂರ್ವಂ—ಒಹುದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲದೆ; ಯಾಗಾನುರಾಗವನು—ಯಿಚ್ಛದ ಸಂತೋಷವಾರ್ತೆಯನ್ನು; ಮಾನಿಸ-ಧ್ವ, ಮಾನುಷ-ತ್ವ.

೪|| ಅಡಸು—ಗಾಢಪ್ರವೂರಣೆ ಎಂದು ಧಾತುಪಾಠವಿದೆ; ಗಿಡಿದು—ತುಂಬುವ ದೆಂದರ್ಥ, ಇಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಮುತ್ತಿದನೆಂದರ್ಥವು; ಬೇಹ=ಬೇಟ್ಟು=ಬೀಡುವ.

ಜಾಳಸಿದನಾಕಾಶಿರಾಜನ
ಧಾಱಿಯಲಿ ಕೊಂದನು ಸುಪಾರ್ಶ್ವನ
ಮೇಲೆ ನಡೆದನು ಗಯನ ಮತ್ಸ್ಯನ ಗೆಲಿದನಾಭೀಮ ||೫||

ನಡೆದು ಮುಂದೆ ವಿದೇಹನನು ಸದೆ
ಬಡಿದು ಮತ್ತೆ ಕಿರಾತಭಟರವ
ಗಡಿಸಿ ಕಾದಿತನಂತವದರೊಳಗೇಳು ಮಾನಿಸರು ||
ಬಡೆಯರವದಿರ ಪಂಗಡವ ಹುಡಿ
ಹುಡಿಯಮಾಡಿ ನಿಷಾದವರ್ಗವ
ಕೆಡಹಿ ನಿಷಧನ ಹೊಯ್ದು ಸೆಳೆದನು ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ ||೬||

ಮಲೆತು ಕಾದಿದ ದಂಡಧಾರನ
ಗೆಲಿದು ಮಗಧೇಶನ ಗಿರಿವ್ರಜ
ದೊಳಗೆ ಪಾಳೆಯಬಿಟ್ಟು ದವನಿದಿರಾಗಿ ನಡೆತಂದು ||
ದಱವ ಹೇಳಿದನಾತನಲ್ಲಿಂ
ದಿಱಿದು ಕರ್ಣನ ಮುಱಿದು ಕಪ್ಪವ
ಸೆಱಿದುಕೊಂಡದ್ರಿಯಲಿ ಸದೆದನು ಬಹುಳವನಚರರ ||೭||

ಸೂಱಿಗೊಂಡಲ್ಲಿಂದ ನಡೆದನು
ಮಿಱಿ ಗಂಗಾಸಾಗರಕ್ಕೆ ಕೈ
ಮಿಱಲಱಿಯದೆ ಸಂಧಿಗವನೀಶ್ವರರು ವಶವಾಯ್ತು ||

೫|| ಕಾಶಿರಾಜನ, ಗಯನ, ಮತ್ಸ್ಯನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಠದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ ಬಂದಿದೆ.

೬|| ಅವ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದಿರ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ ಅವದಿರ್ ಎಂದಾಯ್ತು. ಅಕಾ ರಾನ್ತಕ್ಕೆ ದಿರ್ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಪರವಾದರೆ ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಬಿಂದು ಬರ ಬೇಕು, ಅವ + ಂ + ದಿರ್ = ಅವಂದಿರ್.

೭|| ಬಿಟ್ಟುದು-ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಠವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು; ವನ-ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಚರ- ಸಂಚರಿಸುವವನು—ವನಚರ (ಬೇಡನು).

೮|| ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಿಱಿ ಗಂಗಾ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ನಡೆದನು; ಅವನೀಶ್ವರರು ಕೈಮಿಱಲರಿ

ಹೇಷಿಸಿದನನುನಮದ ವಸ್ತುವ
ನಾಣುಸಾಸಿರಬಂಡಿಯಲಿ ನಡೆ
ದೇಹಿ ಹೊಯ್ದನು ವಾಸುದೇವನ ಪೌಂಡ್ರಕಾಹ್ವಯನ ||v||

ಪುರವರವನಲ್ಲಿಂದಮೌಲ್ಯದ
ತೆರಳುಕೆಯ ಮಾಡಿದನು ಮೂಡಲು
ಹರಿದು ಮುಷಿದು ಸಮುದ್ರಸೇನನ ಗರ್ವವನು ಬಲದಿ ||
ತೆರಳು ತಲ್ಲಿಂದಿದ್ರಸೇನನ
ನೊರಸಿ ಭಂಡಾರವನು ಹೇಷಿಸಿ
ಮರಳಿ ಮಂಗನನಪ್ಪಳಿಸಿದನು ಲುಬ್ಧಕರಸಹಿತ ||f||

ಸಾರಲೋಹಿತರೆಂಬ ಸಾಗರ
ತೀರವಾಸಿಗಳೊಳಗೆ ಕುರುಪದ
ಕಾರಿ ಜೋನೆಗ ಚೀನ ಬೋಟಕ ಬರ್ಬರಾದಿಗಳ ||
ಓರೆಬಾಗಿಲ ಕುರುವಕೊಳ್ಳದ
ಗೈರಿಕರನಪ್ಪಳಿಸಿ ಮಲೆಯವಿ
ಹಾರಿಗಳ ಸೂಹರಿಸಿ ಕೊತನು ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ ||g||

ಧಾಪಿ ಹರಿದುದು ಪಂಚಗೌಳವ
ರಾಳವೊಡ್ಡಿಯ ನಾಂಧ್ರ ಜಾಳಾರ
ಧ್ರಾಳಗಳನಾಕರಿಸಿ ಹೊರಡಿಸಿದನು ಮಹಾಧನವ ||

ಯದೆ ಸಂಧಿಗೆ ವಶವಾಯ್ತು ಎಂದನಯವು. ಅವನೀಶ್ವರರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮೂಹಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

f|| ಪುರವರವನು ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಅನೆಯ ಪದ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಪೌಂಡ್ರಕಾಹ್ವಯನ-ವಾಸುದೇವನ, ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪೌಂಡ್ರಕಾಹ್ವಯನ ವಾಸುದೇವನ ಎಂದರೆ-ಪೌಂಡ್ರಕ ವಾಸುದೇವನ ಎಂದರ್ಥ.

g|| ಸಾಗರ-ಸಗರಚಕ್ರವರ್ಮಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ತೋಡಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಸಾಗರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

g|| ಗೌಳ-ಧ್ವ, ಗೌಡ-ತ್ಸ;ವರಾಳ-ಧ್ವ, ವರಾಟ-ತ್ಸ; ತಿಲಾ-ಕಲ್ಲು, ಇವುಗ

ಮೇಲುದುರ್ಗದ ಪಾರ್ವತೇಯರಿ
 ಗಾಳು ಹರಿದುದು ಸಂದಿಗೊಂದಿಯ
 ಶೈಲಗುಹೆಗೊಳೊಳಿಸಿ ಹಿಡಿದನು ಬಹಳಧನಯುತರ ||೧೧||

ಅಜಿಸಿದನು ನಾವೆಗಳ ಲಬ್ಧಿಯ
 ಕುಱುವದಲಿ ಕೊಬ್ಬಿದ ಧನಾಧ್ಯರ
 ಮುರಿದು ಮರಳಯೆ ಕೆಲಬಲದಲಾ ದ್ವೀಪಸಾಲಕರ ||
 ಸೇವಿಡಿದು ತನಿಸೂಷಿಯಲಿ ಪಡೆ
 ಸೇವಣಿಯಲಾ ಮೈಲಚ್ಛವರ್ಗವ
 ಸಿಱಿದು ಸಾಧಿಸಿ ತೆಗೆದ ನಗ್ಗದ ವಸ್ತು ಸಂತತಿಯ ||೧೨||

ಆ ಮಹಾಬೋಟಕ ಮಹಾಹ್ವಯ
 ಧಾಮದಲಿ ದಸ್ಯುಗಳ ನತಿಸಿ
 ಸ್ವೀಮ ಯವನ ಕರೂಷರನು ತಾಗಿದನು ವಹಿಲದಲಿ ||
 ಹೇಮ ಮುಕ್ತಾರಜತ ಚಂದನ
 ರಾಮಣೀಯಕ ವಸ್ತು ನಿಚಯದ
 ಸೀಮೆಗಳ ನಾವರಿಸುತಳವಡಿಸಿದನು ಕಲಿಭೀಮ ||೧೩||

ಮರಳ್ದ ನಸಿಲಜಸೀ ಮಹಾದ್ಭುತ
 ತರದ ವಸ್ತುವ ನಾನಲಾಪುದೆ
 ಧರಣಿ ಯೆನೆ ಸಂದಣಿಸಿದು ವಸಂಖ್ಯಾತ ರಥನಿಚಯ ||

ಳಿಂದಾದುದು ಶೈಲ (ಬಿಟ್ಟ); ಸಂದಿ-ಧ್ವ, ಸಂಧಿ-ತ್ವ.

೧೨|| ನಾವೆ-ಧ್ವ, ನೌ-ತ್ವ; ತನಿ ಎಂಬುದು ಮತ್ತೊಂದು ಪದದ ಮೊದಲಿನಲ್ಲಿ
 ಸೇರಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಾದ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಉ:-
 ತನಿಸೆರೆ, ತನಿವಣ್, ತನಿಗೊಂಡ ಇತ್ಯಾದಿ.

೧೩|| ಸೀಮೆಗಳನು + ಆವರಿಸುತ; ಕಲಿ=ಕೂರ, ಯುಗಪ್ರಮಾಣ, ಅಭ್ಯಾಸ
 ಮಾಡುವುದು, ಕಲಹ.

೧೪|| ಅಸಂಖ್ಯಾತರಥನಿಚಯ ಸಂದಣಿಸಿದುವು = ಇಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯೇಕವಚನದ

ಅರಸುಗಳು ಸಹಿತಾ ಮಹಾದಱಿ
 ವೆರಸಿ ಬಂದನು ಭೀಮನಣ್ಣನ
 ಚರಣಕೆಳಗಿದನರ್ಜುನನ ತಕ್ಕೈಸಿದನು ನಗುತ ||೧೪||

ಐದನೆಯ ಸಂಧಿ

ಸೂಚನೆ

ನಡೆದು ವಿವಿಧ ದ್ವೀಪಪತಿಗಳ

ಜಡಿದು ಕಪ್ಪವ ಕೊಂಡು ತೆಂಕಣ

ಕಡಲ ವಳಯದ ನೃಪರ ಗೆಲಿದನು ವಿರಸಹದೇವ ||

ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ ಧರಿತ್ರೀ

ಪಾಲ ಸಹದೇವನ ಸಗಾಡಿಕೆ

ಯಾಳುತನ ವಿವರಾರ ಹವಣಲೈಂಬ ತೆಹನಾಯ್ತು ||

ಆಳು ನಡೆದುದು ತೆಂಕಣ ವನೀ

ಪಾಲ ರೀತನ ಬಿಹಿಸಿ ಗೀತನ

ಧಾಪಿ ಗೀತನ ದಸೆಗೆ ದೆಸೆಗೆಟ್ಟರು ದಿಗಂತದಲಿ ||೧||

ಶೂರಸೇನನ ಸದೆದು ನೆಹಿ ಭಂ

ಡಾರವೆಲ್ಲವ ಕೊಂಡು ತೆಂಕಣ

ವೀರಮತ್ಸ್ಯರ ಗೆಲಿದು ಸರ್ವಸ್ವಾಪಹಾರದಲಿ ||

ತ್ಯವಿಗೆ ಬಹುವಚನಕ್ರಿಯೆ ಬಂತು. ಮಹಾದಳದಿಂ + ಬೆರಸಿ-ಮಹಾದಳವೆರಸಿ(ಕ್ರಿ.ಸ)
 ಬಕಾರಕ್ಕೆ ವಕಾರಾದೇಶವು ಬಂದಿದೆ.

ಸೂಚನೆ:—ವಿವಿಧದ್ವೀಪ—ಜಂಬು, ಪ್ಲಕ್ಷ, ಕುಶ, ಕ್ರಿಂಚ, ಶಾಕ, ಶಾಲ್ಮಲ,
 ವೃಷ್ಣಲ ಈವಳು ದ್ವೀಪಗಳು; ದ್ವೀಪ-ತ್ಸ, ದೀವ-ದ್ವ. ದಿಗ್ವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ತೃತೀ
 ಯೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಣ್, ಎಂಬ ಆಗಮವು ಬರುವುದು. ತೆಂಕ +
 ಅಣ್ + ಅ = ತೆಂಕಣ.

೧|| ಇವರಾರಹವಣ್ಣ-ಇವರಿಗೊಬ್ಬರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ; ಹವಣ-ದ್ವ, ಪ್ರಮಾ
 ಣ-ತ್ಸ; ದೆಸೆಯಿಂ + ಕೆಟ್ಟುದು-ದೆಸೆಗೆಟ್ಟುದು (ಕ್ರಿ. ಸ)-ದಿಕ್ಕುಕೆಟ್ಟರು (ಭ್ರಾಂಶರಾದರು)
 ದೆಸೆ-ದ್ವ, ದಿಶಾ-ತ್ಸ.

ಭೂರಿಬಲನಹ ದಂತವಕ್ರನ
 ವಾರಣಾಶ್ಯ ರಥಂಗಳನು ಕೊಂ
 ಡಾ ರುಭಟಿಯಲಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದನು ತೆಂಕಮುಖವಾಗಿ ||೨||

ಖಳನಿಶಾಚರ ಕೋಟೆಗಳನರೆ
 ಗಳಗೆಯೊಳ ಗಾಕ್ರಮಿಸಿದನು ಮಂ
 ಡಳಕರೂರುಳದೋಡಿದರು ಕೊಳ್ಳೆಗರ ಕಾಲ್ದಿಗಳ ||
 ಹೊಳೆ ದಡದ ಗಿರಿದುರ್ಗ ವಿಪಿನ
 ಸ್ಥಳದ ಧರಣಿಪ ರಿದಿರುವಂದ
 ಗ್ಗಳೆಯ ಗಜ ರಥ ಹಯ ಸಹಿತ ತೆತ್ತರು ಸುವಸ್ತುಗಳ ||೩||

ಬಂದು ಕುಂತೀಭೋಜ ಮೊಮ್ಮನ
 ಮಂದಿರದ ಸುಕ್ಷೇಮ ವಿಭವನ
 ನಂದು ಕೇಳಿಯೆ ಕೊಟ್ಟ ನನುಪಮ ಸಾರವಸ್ತುಗಳ ||
 ಮುಂದೆ ಚರ್ಮಣ್ಯತಿಯ ಜಂಭಕ
 ನಂದನ ನಪ್ಪಳಿಸಿ ಗಜ ಹಯ
 ವೃಂದವನು ಕೊಂಡೊಲಿದು ಬಿಟ್ಟ ನವಂತಿಡೀಶದಲಿ ||೪||

ತಣುಬಿದರ ವಿಂದಾನುವಿದರ
 ಮುಖದು ಕಪ್ಪವ ಕೊಂಡು ಭೀಷ್ಮಕ
 ನರಪತಿಯ ಗೆಲಿದಲ್ಲಿ ಮಸ್ತಿಸಿಕೊಂಡನುಚಿತದಲಿ ||

೨|| ಸರಸ್ವಾದ ಸ್ವ (ವಿ. ಪೂರ್ವ. ಕ) ಸರಸ್ವದ ಅಪಹಾರ (ಷ. ತ); ಸರಸ್ವ-ಸಮ
 ಸ್ವವಸ್ತುಗಳು (ಅಸ್ತಿ); ಭ-ಡಾರ-ಧ್ವ, ಭಂಡಾಗಾರ-ತ್ವ; ಮುಂದು + ಎ=ಮುಂದೆ;
 ಸ್ಥಾನವಾಚಕದ ಮೇಲೆ ಸಪ್ತವಿಂಶತಿಯಲ್ಲಿ 'ಎ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ.

೩|| ಕೊಳ್ಳೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು-ಕೊಳ್ಳೆಗರು, ಮಾಡುವವರು ಅಥವಾ ಅಚ
 ರಿಸುವವರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಗ' ಎಂಬ ತದ್ಧಿತಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ. ತುಳಿ, ಇಲ್ಲಿ
 ಧಾತುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾವಕೃದಂತವು ನಿಂತಿದೆ. ಐಡ-ಧ್ವ, ತಟ-ತ್ವ.

೪|| ಕುಂತೀಭೋಜ-ಕುಂತೀಭೋಜನೆಂಬರಾಜನು; ಅಂದು ಮಂದಿರದ ಸುಕ್ಷೇ
 ಮವಿಭವನನು ಮೊಮ್ಮನ ಕೇಳಿಯೆ ಎಂದನ್ವಯ. ವೃಂದ-ತ್ವ, ಬಿಂದ-ಧ್ವ.

೫|| ತರುಬಿದರ, ವಿಂದಾನುವಿದರ, ಬೀಡರ, ಈ ಮೂರೂ ಕರ್ಮಾರ್ಥದ

ಬರಬರಲು ಕುಂತಳನ್ಯಪನ ಸಾ
 ಕರಿಸಿ ಕಪ್ಪವ ಕೊಂಡು ಕಳತಿ
 ತ್ತಿರಿಗಳಂಧ್ರಕರಂಬ ಬೇಡರ ರಣದೊಳೋಡಿ ಸಿದ ||೫||

ಉರವಣಿಸಿ ದಳ ತುಂಗಭದ್ರಾ
 ವರನದಿಯ ನುತ್ತರಿಸಿ ಪಂಪಾ
 ಸರದ ತಡಿಯಲಿ ಬಿಟ್ಟುದು ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸೀಮೆಯಲಿ ||
 ಗಿರಿಚರರ ವನಚರರ ಬಿಂಕವ
 ನೂರನಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾದ್ರಿಯಲಿ ಸಗ
 ಚರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುದು ಕಟಕ ಬಹುವಿಧ ವಾದ್ಯರಭಸದಲಿ ||೬||

ಕೇಳಿದನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಗಿರಿಯ ವಿ
 ಶಾಲ ಶೃಂಗವ ನೇಷಿ ಘನನಿ
 ಸ್ನಾಳಮೊಳಿ ಗಿದರೊಡನೆ ಮೊಳಿಗಿತು ಗಿರಿಗುಹಾನಿಕರ ||
 ಆಳದೆತ್ತಣದೆನುತ ಕವಿವರ
 ಜಾಲನರೆದುದು ಮುಷಿದು ತರುಕಾ
 ಬಾಳಿಗಳ ಕೈದುಗಳ ಕೈಯ್ಯಲಿ ತಯಿಬಿದರು ಒಲವ ||೭||

ಕವಿದುದೀ ಚತುರಂಗಬಲ ಸಗ
 ತವಿಸಿ ಲಗ್ನೆಯ ಮಾಡಿ ವಾನರ
 ನಿವಹದಲಿ ಕಣಿದುದು ಶರಾಳಯ ಸುಖಟ ಮೋಘಚಯ ||

ಷಷ್ಟಿಗಳು. ಬೇಡ-ಧ್ವ, ವ್ಯಾಧ-ತ್ವ.

೫|| ಕಟಕ = ಸೈನ್ಯ, ಕೈಬಳೆ, ಬಿಟ್ಟದತಪ್ಪಲು, ಏಡಿ: ಬಿಟ್ಟುದು-ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು;
 (ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಡವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು)

೬|| ಶೃಂಗ-ತ್ವ, ಸಿಂಗ-ಧ್ವ; ನಿಸ್ಸಾಳಮೊಳಗೆ ಇದರೊಡನೆ ಗಿರಿ ಗುಹಾ ನಿಕರ
 ಮೊಳಗಿತು-ಭೇರಿಯ ಶಬ್ದವಾಗಲು ಬಿಟ್ಟದಗುಹೆಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಂಟಾಯ್ತು;
 ಗುಹಾ-ತ್ವ, ಗವಿ-ಧ್ವ;

೭|| ಸೋನೆಗೆ + ಅಳುಕದೆ; ಸುಭಟಮೇಘಚಯ—ಶೂರರಾದ ಭಟರೆಂಬ
 ಮೇಘಗಳಗುಂಪು; ಶರಾಳಿಯ-ಬಾಣಪಟ್ಟಿಯೆಂಬ ಮಳೆಹನಿಗಳ ಸಾಲನ್ನು; ಕರೆದುದು-

ತಿವಿದು ದಂಬಿನ ಸೋನೆಗಳೂಕದೆ
 ಸವಡಿಮರದಲಿ ಸದೆದು ಹೊಕ್ಕುದು
 ರವಿಸುತನ ಸಂತತಿ ಸುಷೇಣನು ವೀರವೃಷಸೇನ ||vii||

ದೊರಗೆ ದೊರೆಯಿದಿರಾಗೆ ಕಾಟತು
 ತೆರಳದಿದು ದಿನವೇಷುಪರಿಯಂ
 ತರ ವಿಘಾತಿ ಯೊಳೊದಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದರುಭಯವಾನರರು ||
 ಅರಸ ನೀನಾರೆನ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
 ನರಪತಿಯ ಕಥವೇಷಿ ಕೊಟ್ಟರು
 ಪರಮ ವಸ್ತುಪ್ರಚಯವನು ಮಾದ್ರೀಕುಮಾರಂಗೆ ||F||

ತೆರಳತಲ್ಲಿಂಬುಕ ತೆಂಕಣ್ಣ
 ನರಪತಿಗಳಾನುವರ ಸೇನಯ
 ಋರಪುಟಕೆ ನುಗ್ಗಾಯ್ತು ತೆತ್ತುದು ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳ ||
 ಉರವಣಿಸಿ ಬಲ ನಡೆದು ನದಿಗಳ
 ನಹಿಸಿ ಕಾವೇರಿಯಲಿ ಬಿಟ್ಟುದು
 ಹರಿದುದಲ್ಲಿಂ ಧಾಠಿ ಘನ ಮಾಹಿಷ್ವತೀಪುರಕೆ ||೧೦||

ಧಾಠಿಯನಲಿದಿರಾಗಿ ಹೊಳವಂ
 ಟಾಳು ಕಾದಿದುದಲ್ಲಿಗಧಿಪತಿ
 ನೀಲನೆಂಬಾತನು ಮಹಾಹವವಾಯ್ತು ಚೂಣಿಯಲಿ ||

ಸುಸಿತು, ಸವಡಿಮರ-ಕವಲೊಡೆದಮರ (ಕೊಂಬೆ) ಸುಭಟಮೇಘಚಯ-ಇಲ್ಲಿ
 ಅಭೇದರೂಪಕಾಲಂಕಾರವು; ಶರಾಳಿ-ಇಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟರೂಪಕಾಲಂಕಾರವು.

F|| ಇದು ದೊರೆಗೆ ದೊರೆಯಿದಿರಾಗೆ ದಿನವೇಳುಪರಿಯಂತ ತೆರಳದೆ ಕಾದಿತು-
 ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಅಸ್ತಪ್ರತ್ಯಸ್ತಗಳಿಂದ ಸಮಾನವಾಗಿ ಏಳುದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಬಿಡದೆ
 ಯುದ್ಧಮಾಡಿವು. ಕಥೆಯಂ ಪೇಳಿ-ಕಥವೇಳಿ (ಕ್ರಿ. ಸ) ವಕಾರಾದೇಶವು ಬಂ
 ದಿದೆ. ಯುಧಿ-ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಿರ-ನಿಶ್ಚಲನಾದವನು—ಯುಧಿಷ್ಠಿರ (ಧರ್ಮರಾಜ).

೧೦|| ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ-ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ; ತೆರಳಿತು ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದ
 ಕೈ ಸೇನೆ ಎಂಬ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೧|| ಅಗ್ನಿ-ತ್ವ, ಅಗ್ನಿ-ಧ್ವ; ಭಾಳನಯನಕವಾಟ ತೆಗೆದಂತಾಯ್ತು-ಅಗ್ನಿನೇತ್ರದ

ಹೇಳಲದ್ಭೃತ ವುರಿದು ದಗ್ನಿ
ಜ್ವಾಲೆಯಲಿ ಚತುರಂಗಬಲ ಹರ
ಭಾಳನಯನ ಕವಾಟ ತೆಗೆದಂತಾಯ್ತು ನಿಮಿಷದಲಿ || ೧೧ ||

ಉರಿಸಮುದ್ರದೊಳದ್ದು ದೋ ವೋ
ಹರವು ತೆಗೆತೆಗೆ ಕುನ್ನಿಗಳ ಕಾ
ತರಿಸಲೀಯದಿರಾನೆ ಮುರಿಯಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಕುದುರೆಗಳು ||
ಮರಳಚಲಿ ತೇರುಗಳ ಸೂತರ
ಕರದ ವಾಘಿಯ ಸೆಳೆ ಪದಾತಿಯ
ತಿರುಗ ಹೋಯ್ ಹೋಯ್ನುತ ಮಿಗಗಜಙ್ಗದನು ಸಹದೇವ || ೧೨ ||

ರಾಯದಳ ವೇಕುರಿದುದೇಸಿದೆ
ಊಯತವು ಹೊಸದಾಯ್ತು ಮೈಶಂ
ಪಾಯನನೆ ಹೇಳಿನಲು ನಗುತಿಂತೆಂದನಾ ಮುನಿಪ ||
ರಾಯ ಕೇಳೈ ವೂರ್ವದಲಿ ಕಮ
ಲಾಯತಾಕ್ಷಿಯರುಂಟು ಹಲಬರು
ವಾಯುಸಖ ಪರದಾರಗಮನವ ಮೆಚ್ಚಿದನು ಬಲಿಶ || ೧೩ ||

ಪಾವಕ ದ್ವಿಜವೇಷದಲಿ ಬಂ
ದಾ ವಧುಗಳೊಡನಿರಲು ನಗರವ
ಕಾವವರು ಹಾದರವ ಹಿಡಿದರು ಹವ್ಯವಾಹನನ ||

ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದಂತಾಯ್ತು.

೧೧|| ಉರಿಯೇಸಮುದ್ರ- (ಅವ. ಪೂರ್ವ. ಕ) ಅಳ್ಳುದು- ಎಂಬುದು ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗದೊಳಪವು; ಅದ್ದುದು ಎಂದು ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ: ತೆಗೆತೆಗೆ-ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ.

೧೨|| ವಾಯು-ವಾಯುವಿನ, ಸಖ-ಸ್ನೇಹಿತ, ವಾಯುಸಖ (ಅಗ್ನಿ); ಉಂಟು ಉಳ್ಳಧಾತುವಿನ ವರ್ತಮಾನರೂಪ, ಬಹುವಚನ ಉಳ್ಳವು.

೧೩|| ಪಾವಕ-ಪರಿಶುದ್ಧಮಾಡುವವನು (ಅಗ್ನಿ); ಹವ್ಯ-ಹೋಮಮಾಡಿದ

ಕೋವಿದರ ಮುಂದಿಕ್ಕಿದರು ಧ
 ಮಾರ್ವಲಂಬನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನು
 ದ್ವಾವಿಸಲು ಭುಗಿಲೆಂದು ತೋಪದನಗ್ನಿ ನಿಜ ತನುವ ||೧೪||

ಧರಣಿಸುರರಲಿ ಸುಪ್ರಧಾನರು
 ವೆರಸಿ ಬಂದಗ್ನಿಯ ಪದತ್ರಯ
 ಕೆರಗಿ ಕೋಪಸ್ತಂಭವನು ಮಾಡಿದರು ದೈನ್ಯದಲಿ |
 ಪುರದೊಳದುವೊದಲಾಗಿ ಕಾಮಿಸಿ
 ಯರಿಗೆ ಹಾದರ ಸಲುವುದಿದು ವಿ
 ಸ್ತರಣವೆಂದು ಕೃಶಾನು ನಂಬುಗೆಗೊಂಡನಾ ನೃಪನ ||೧೫||

ಅದುವೆ ಮೊದಲಾಗಿಗಳಲ್ಲಿಯ
 ಸುದತಿಯರು ಸ್ವಚ್ಛಂದಚಾರಿಗ
 ಳದನನಾ ನೃಪತಿಗೆ ಸಹಾಯವನಗ್ನಿ ಮಾಡುವನು ||
 ಅದನಹಿತು ಸಹದೇವನುಪವಾ
 ಸದಲಿ ಮಿಂದು ಕುಶಾಗ್ರ ಸಂಸ್ತರ
 ಣದಲಿ ಪವಡಿಸಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು ವಹ್ನಿಸೂಕ್ತದಲಿ ||೧೬||

ಯಾಗವಿದು ನಿನಗೋಸುಗವೆ ನೃಪ
 ಯಾಗಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದೆವಲ್ಲದೆ
 ಮೇಗೆ ತಾನಹಿಯದೆ ಧನಾಶೆಯಲಿವನಮುಹಿಯವಲೈ ||

ಪದಾರ್ಥಗಳ, ವಾಹನ-ಧರಿಸುವವನು-ಅಗ್ನಿ (ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಕೊಡುವವನು).

೧೫|| ಪುರ-ತ್ವ, ಹುರ-ದ್ವ; ಕೋಪಸ್ತಂಭವನು ಮಾಡಿದರು-ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದರು.

೧೬|| ಕುಶಾಗ್ರಸಂಸ್ತರಣದಲಿ ಪವಡಿಸಿ-ದರ್ಭಾಸನವನ್ನು ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ; ವಹ್ನಿಸೂಕ್ತ-ಅಗ್ನಿಸೂಕ್ತಗಳೆಂಬ ಮಂತ್ರಗಳು.

೧೭|| ತಾಪ್ತರೈ—ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹವಿರ್ಭಾಗವು ದೊರೆವುದು, ಆದಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡುವ ಆಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನೀಲನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬಂದೆವಲ್ಲದೆ ಧನಾಶೆಗಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಈಗ ನೀನತ್ಯವಿಸಲವ್ಯಯ
 ಯಾಗವೃಷಿಯಾಲಿ ಸಿನಗೆ. ವಾಣಲಿ
 ಯಾಗಸಾರೋಹಿತ್ಯವೆಂದನು ನಗುತ ಸಹದೇವ ||೧೭||
 ಎಂದು ನಾನಾವಿಧ ವರಸ್ತುತಿ
 ಯಿಂದ ಹೊಗಲಿದೊಡಗ್ಗಿ ಮೆಚ್ಚಿದ
 ನಗದು. ಕೊಟ್ಟನು?ವರವನೀತನ ಮಾರಿದನು ಸಿನಗೆ ||
 ಎಂದು ಶಿಖಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಲಾ ಪಡೆ
 ಮುಂದೆ ನಡೆದುದು ನೀಲಪುರದಲಿ
 ಸುದಣಿಸಿ ಒಲಿಕಾತನೀತನ ಕಂತು ಫೋಡವಟ್ಟು ||೧೮||
 ತೆತ್ತನವ ಸರ್ವಸ್ವವನು ತಾ
 ನೆತ್ತಿಬಂದನು ಕೂಡೆ ಬಲಿಕೆನೊ
 ಳುತ್ತರೋತ್ತರವಾಯು ಸಹದೇವಂಗೆ ಬಿಗ್ಗುಜಯ ||
 ಮತ್ತೆ ಸಹ್ಯಾಚಲದ ಕೊಳ್ಳದ
 ಕುತ್ತಿರಿನ ಭೂಪರ ವಿಭಾಡಿಸಿ
 ಸುತ್ತಿಬಂದಾಕರಿಸಿದನು ತದ್ಗಿರಿ ಸಿವಾಸಗಳ ||೧೯||
 ಇಲಿದು ಕೊಂಕಣ ಗೌಳರನು ಕೇ
 ರಳರ ಸದೆದು ಮಹಾರ್ಥ ರತ್ನಾ
 ವಳಿಯ ಹೇಳಿಸಿದನು ವಿಚಿತ್ರಾಬರ ವಿಭೂಷಣವ ||
 ಜಲಧಿ ಯಂತರ್ವೀಪಪತಿಗಳ
 ಕುಲವ ಶೋಧಿಸಿ ಚೋಳ ಪಾಂಡ್ಯರ
 ದಲಿವ ಧಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಂಡ ನನುಪಮ ವಸ್ತು ವಾಹನವ ||೨೦||

ಈಗ ನೀನು ಅದಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಕಾರಿಯಾದರೆ ಯಜ್ಞವೂ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಹವಿ
 ಭಾಗವೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

೧೭|| ಶಿಖಾ-೨೦, ಅದುಳ್ಳವನು-ಶಿಖಿ-ಅಗ್ನಿ; ಹಿಂದಂ + ಮೆಟ್ಟು = ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟು
 (ಕ್ರಿ. ಸ)

೧೮|| ಚಲ-ನಡೆಯುವುದು, ಅದಿಲ್ಲದುದು-ಅಚಲ (ಬಿಟ್ಟು).

೨೦|| ಅಂತರ್ವೀಪಪತಿಗಳು-ಮಧ್ಯದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿರುವರಾಜರು; ಕುಲವಶೋಧಿಸಿ-
 ವಂಶವನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಿ, (ಮನೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಿ); ಅರ್ಘ-ತ್ಸ. ಅಗ್ನ-ಧ್ವ.

ಕಳುಹಿದನು ಮಿಗೆಯಾಪ್ತ ಪತ್ರಾ
 ವಳಿಯ ತನುಜನ ಬಣಿಯ ತತ್‌ಕ್ಷಣ
 ದೊಳಗೆ ಹೇಳಿಕೆಯಾಯ್ತು ಪರಿವಾರಕೆ ಘಟೋತ್ಕಚನ ||
 ತಿಳಿದ ಕಾರಿರುಳೊಕವೋ ಮೇಣ್
 ಖಳಜನರ ಹೃದಯಾಂಧಕಾರದ
 ಹೊಳೆಕೆಯೋ ತಾನನಲು ಮಿಗೇ ನಡೆತಂದನಾ ದನುಜ ||೨೧||

ಪಾಳೆಯವ ಹೊಕ್ಕನು ಘಟೋತ್ಕಚ
 ನಾಳುಸಹಿತಯ್ಯಂಗೆ ನಮಿಸಿದ
 ನೂಱಿಗವ ಬೆಸಸೆನಗೆ ಹೇಳಾರಾಜಕಾರಿಯವ ||
 ವೀಳೆಯವ ತಾ ಯೆನಲು ನಗುತ ವಿ
 ಶಾಲವಿನಯಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದನು ಬಲ
 ದೋಳಿನಲಿ ಸೆಳೆದಪ್ಪಿ ಮುಂಡಾಡಿದನು ನಂದನನ ||೨೨||

ಮಗನೆ ಲಂಕೆಗೆ ಪೋಗು ಮಾನವ
 ರಿಗೆ ಮಹೋದಧಿ ಗಮ್ಯವಲ್ಲತಿ
 ವಿಗಡತನಬೇಡಲ್ಲಿ ವಿನಯದೊಳೆನ್ನು ಕಾರಿಯವ ||
 ಸೊಗಸಿತೇ ಸಾಮದಲಿ ಕಪ್ಪವ
 ತೆಗೆವುದವಗಡಿಸಿದರೆ ಬಣಿಕ
 ಳಿಗೆ ಶರಾಳಗಳಿವೆ ವಿಘಾತಿಗೆ ದೋಷವಿಲ್ಲೆಂದ ||೨೩||

೨೧|| ಅಪ್ತಪತ್ರಾವಳಿ-ಗುಟ್ಟಾದಕಾಗದ, ತನುಜನಬಳಿಯ-ಮಗನ ಸವಿಾಪಕ್ಕೆ, ಕರಿದು + ಇರುಳ್ = ಕಾರಿರುಳ್ (ವಿ. ಪೂರ್ವ. ಕ) ಘಟೋತ್ಕಚನು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ರಾತ್ರಿಯಂತೆಯೂ, ದುರ್ಜನರ ಮನದಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನದಂತೆಯೂ ಇದ್ದನು. ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವಿದೆ.

೨೨|| ಅಕಾರಾಂತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ 'ಗೆ'ದಿರ್' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಪರವಾದರೆ ಅನುಸ್ವಾರಾಗಮವು ಬರುವುದು; ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ 'ಅಯ್ಯಂಗೆ' ಎಂದಾಯ್ತು; ನಂದನ = ಮಗ, ಇಂದ್ರನವನ.

೨೩|| ಲಂಕೆಗೆ ಮನುಷ್ಯರು ಹೋಗಲು ಸಮುದ್ರವು ಅಡ್ಡಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಕ್ತರಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು, ವಿನಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನಾನೋಪಾಯದಿಂದ ಕಪ್ಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ, ತುಂಟತನವನ್ನು ಮಾಡ

ಎನೆ ಹಸಾದವ ಹಾಯ್ಕಿ ಭೀಮನ
 ತನಯ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡು ತೆಂಕಲು
 ದನುಜ ಬಂದನು ಕಂಡು ರಾಮೋಶ್ವರದ ಶಿವಗೃಹವ ||
 ವಿನಯಮಿಗೆ ಸತ್ಕರಿಸಿ ರಘುನಂ
 ದನನ ಕೀರ್ತಿ ಸ್ತಂಭಡಂಬರ
 ವೆನಿಪ ಸೇತುವ ಕಂಡು ನಡೆದನು ತೆಂಕಮುಖವಾಗಿ ||೨೪||
 ತೋಷಿ ತತಿದೂರದಲಿ ಲಂಕೆಯ
 ಮೂಱುಶಿಖರದ ದುರ್ಗ ವುದಧಿಗೆ
 ಮಾಱುದಧಿಯನ ಮೆಣಿದುದಂದು ಮಣಿಪ್ರಭಾಲಹರಿ ||
 ನೂಱುಯೋಜನ ಸೇತುಮೂಲವ
 ಮಿಾಷಿ ನಡೆದನು ಬಡಗ ವಾಗಿಲ
 ಕೀರ್ಷಿದಗಳನ ಪಡಿಮುಖವ ದಾಂಟಿದನು ವಟಲದಲಿ ||೨೫||
 ಕೇರಿಕೇರಿಗಳೊಳಗೆ ನಿಜಪರಿ
 ವಾರಸಹಿತ ವೃಕೋದರಾತ್ಮಜ

ಬೇಡ. ಅಲ್ಲಿನವರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ಬಾಣಗಳಿದ್ದೇ ಇವೆ. ಆಗ ಹೊಡೆದು ಕೊಂ
 ದರೂ ದೂಷವಿಲ್ಲ. ಉದ-ನೀರಿಗೆ, ಧಿ-ಅಶ್ರಯವಾದುದು-ಉದಧಿ (ಸಮುದ್ರ).
 ಸಾಮ=ನಾಲ್ಕು ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ವೇದಗಳಲ್ಲೊಂದು, ಬೆಟ್ಟ.

೨೪|| ಹಸಾದ-ಧ್ವ, ಪ್ರಸಾದ-ತ್ವ; ದಿಗ್ವಾಚಕಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಪ್ತಮಿಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ
 'ಅಲ' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರುವುದು. ಉ:-ತೆಂಕ + ಅಲ್ = ತೆಂಕಲ್, ಉತ್ತರಮಾ
 ಗದಲಿ ತೆಂಕಲು. ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ ಸ್ತಂಭಡಂಬರವೆನಿಪ-ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಸೂಚಿಸು
 ವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಟ್ಟಿರುವದ್ದು ಸ್ತಂಭವೋ ಎಂಬಂತಿರುವ. ಗೃಹ-ತ್ವ, ಗರ-ಧ್ವ; ಮುಖ-ತ್ವ,
 ಮೊಗ-ಧ್ವ; ಸ್ತಂಭ-ತ್ವ, ಕಂಭ (ಕಂಬ) ಧ್ವ.

೨೫|| ಮೂರುಶಿಖರದ-ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತದ. ಮಣಿಪ್ರಭಾಲಹರಿ-ರತ್ನಗಳಕಾಂ
 ತಿಯ ಹಬ್ಬುಗೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯ-ಕೊಟಿಯ ರತ್ನಕಾಂತಿಯು ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ
 ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಅಚಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸಮುದ್ರವಿದೆಯೋ ಎನ್ನುವ
 ಹಾಗಿತ್ತು. (ಉತ್ತೇಕ್ಷೆ) ಘಟೋತ್ಕಚನು ರಾಮಸೇತುವಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಮುದ್ರ
 ವನ್ನು ದಾಟಿ ಅಗಲಿಗೆದುರಾಗಿರುವ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಕೊಟಿಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದನು.
 ಬಡಗಣ + ಬಾಗಿಲ್ (ಷ. ತ).

೨೬|| ಕೇರಿಕೇರಿಗಳೊಳಗೆ-ಇಲ್ಲಿ ನೀವೈಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ, ವೃಕ-ತೋಳನಂತೆ,

ನಾರಿವನು ತಾನೆನಲು ಮಿಗೆ ನಡೆತಂದ ರೋಲವಿನಲಿ ||
 ವಿರ ದಾನವ ವರ್ಗದಲಿ ಬಹ
 ತೋಷಹತ್ತನ ಕಂಡ ಪೂರ್ವವಿ
 ಕಾರಿ ಮಾಸಿಸನಲ್ಲೆ ನುತ ಮುತ್ತಿ ದುದು ಪಾರಜನ ||೨೬||

ಬಂದ ಸರಮನೆಗಾಗಿ ಬಾಗಿಲ
 ಮುಂದಣೆಡಬಲ ಹೇಮವೇದಿಯ
 ಸಂದಣಿಯ ಜನ ನೋಡಲೆಂದನು ದ್ವಾರಪಾಲರಿಗೆ ||
 ಇಂದು ನಾ ವೃತ್ತ ರದ ಭೂಮಿಪ
 ರಿಂದ ಬಂದೆವ್ವಾ ಹೇಳು ನಿಜಪತಿ
 ಗೊದೊಡವ ಬಂದನು ವಿಭೀಷಣದೇವ ನೋಲಗಕೇ ||೨೭||

ಜೇಯ ಬಿನ್ನಹ ಬಂದ ನುತ್ತ ರ
 ರಾಯ ನಟ್ಟದ ದೂತನೆನೆ ತ
 ಸ್ವಾಯಿತೇ ಹೊಗಿಸೆನಲು ಕರೆದನು ಕಲಿ ಘಟೋತ್ಕಚನ ||
 ವಾಯುತನುಜನ ಸುತನು ತನ್ನ ಪ
 ಸಾಯಿತರು ಸಹಿತೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ನ
 ವಾಯಿಯಲಿ ನಡೆತಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಗೊಟ್ಟು ಪೊಡವಟ್ಟು ||೨೮||

ಬಿಗಿದ ಮರಕತಮಣಿಯ ಸಲಗ
 ಟ್ಟುಗಳ ಹವಳದ ಹಲಗೆಗಳ ಮಾ
 ಳಗೆಯ ಮೈಡೂರ್ಯದ ಕವಾಟದ ವಜ್ರಭಿತ್ತಿಗಳ ||

ಉದರ ಹೊಟ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಅಥವಾ ವೃಕವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೊಟ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು
 (ಭೀಮ) ಅವನಅತ್ಮಜ-ಮಗ (ಘಟೋತ್ಕಚನು) ಹತ್ತ-ಧ್ವ, ಹಸ್ತ-ತ್ವ; ತೋರಿತ್ತಾ
 ದಹತ್ತವುಂಕಾರಿಗೋ ಅವನು-ತೋರಹತ್ತ (ಬ. ವೀ), ಅಪೂರ್ವವಿಕಾರಿ-ಎಂದೂ
 ನೋಡದ ರೀತಿಯುಳ್ಳವನು.

೨೬|| ದ್ವಾರ-ತ್ವ, ಪಾರ, ಬಾರ-ಧ್ವ; ನಿಜನಾದಪತಿ-ನಿಜಪತಿ (ವಿ. ಪೂರ್ವ. ಕ)

೨೭|| ಬಿನ್ನಹ-ಧ್ವ, ವಿಜ್ಞಾಪನಾ-ತ್ವ; ತಪ್ಪಾಯಿತೇ-ನಾಸೇನು ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾ
 ಡಿದನೋ!

೨೮|| ಹವಳ-ಧ್ವ, ಪ್ರವಾಳ-ತ್ವ, ವಜ್ರ-ತ್ವ, ಬಜ್ರರ-ಧ್ವ, ಹಲಗೆ-ಧ್ವ, ಫಲಕ-ತ್ವ.

ಹೊಗರಿಡುವ ಹರಿನೀಲಮಣಿ ವೇ
 ದಿಗಳ ಮುತ್ತಿನ ಲಂಬಳದ ಲೋ
 ವೆಗಳ ಕಾಂತಿಯ ಲಳಯ ಲಹರಿ ಯೊಳಿದನಮರಾರಿ ||೨೯||

ಇತ್ತ ಬಾರೈ ಕುಳ್ಳು ರೆತ್ತಣಿ
 ನಿತ್ತ ಬರವಾರಟ್ಟಿದರು ನೀ
 ವೆತ್ತಣವ ರೇನೆಂದು ಸಿಮ್ಮ ಭಿಧಾನವೇನು ಹದ ||
 ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿನಲು ಕೈಮುಗಿ
 ಯುತ್ತ ನುಡಿದನು ರಾವಣಾನುಜ .
 ಚೆತ್ತವಿಸು ನಮ್ಮ ಬಿಳ ಪೂರ್ವಾಪರದ ಸಂಗತಿಯ ||೩೦||

ಸೋಮವಂಶದೊಳರಸುಗಳು ಸಿ
 ಸ್ತೀಮರಿದ್ದರು ಪಲಬ ರವರೊಳು
 ಭೂಮಿಗಧಿಪತಿ ಪಾಂಡು ವಾತಂಗೈವರಾತ್ಮಜರು ||
 ಆ ಮಹೀಪತಿ ಧರ್ಮನಂದನ
 ಭೀಮ ಫಲಗುಣ ನಕುಲ ಸುಲಲಿತ
 ನಾಮ ಸಹದೇವಾಖ್ಯ ರೀಪರಿ ಚೆತ್ತವಿಸಿ ಯೆಂದ ||೩೧||

ಅರಸನೆಂದರೆ ಸಕಲಧರ್ಮಕೆ
 ಕರಚರಣವಾದಂತೆ ಯಾತನ
 ಕಿಷ್ಕಿಯರಿಹರು ಚತುರ್ವಿ ಧೋಪಾಯ ಸ್ವರೂಪದಲಿ ||

ಮುತ್ತು-ದ್ವ, ಮುಕ್ತಾ-ತ್ವ; ಅಮರ-ದೇವತೆಗಳ, ಅರಿ-ಶತ್ರು; (ರಾಕ್ಷಸ).

೩೦|| ಎತ್ತಣಿಂ + ಇತ್ತ, ಬರವು + ಆರ್ + ಅಟ್ಟಿದರು. ಅನು-ತನ್ನ ತರುವಾಯ
 ಜ-ಹುಟ್ಟಿದವನು, ಅನುಜ (ತಮ್ಮನು). ಪೂರ್ವಾಪರದಸಂಗತಿ-ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಮತ್ತು
 ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ವಿಷಯ.

೩೧|| ಧರ್ಮ-ಯಮನ ಅಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ, ನಂದನ-ಮಗ, ಧರ್ಮನಂದನ-
 (ಧರ್ಮರಾಜ).

೩೨|| ತಾತ್ಪರ್ಯ—ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೈ ಕಾಲುಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ದೊರೆಯಿರುವನು.
 ಈತನು ಚರಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದ ಧರ್ಮವೇ ಸರಿ ಎಂಬಂತಿರುವನು. ಆತನಿಗೆ ನಾಲ್ವರು

ಸುರಮುನಿಯ ಮತದಿಂದ ಯಾಗೋ
 ತ್ಕರುಷೆ ಗಾದುದು ಬುದ್ಧಿ ನೃಪನ
 ಧ್ವರದ ದಿಗ್ವಿಜಯಾಭಿಸಂಧಿಗೆ ಮಾಡಿದನು ಮನವ ||೨೩||

ಬಡಗಲರ್ಜುನ ನುತ್ತ ರಾಬ್ಧಿಯ
 ತಡಿಯ ನೆಲ ಪರ್ಯಂತ ವಸ್ತುವ
 ಜಡಿದು ತಂದನು ಮೂಡಲಾಕ್ರಮಿಸಿದನು ಕಲಿಭೀಮ ||
 ಪಡುವ ಲರ್ಜುನನನುಜ ನಿತ್ತಣ
 ಕಡೆಗೆ ಸಹದೇವಾಖ್ಯ ನೀಪರಿ
 ನಡೆಯುತ್ತಿರ್ಪುದು ತಾ ಘಟೋತ್ಕಚ ಭೀಮಸುತನೆಂದ ||೨೪||

ಎನಲು ನಸುನಗುತೆಂದ ಪಾಂಡವ
 ಜನಪರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನೀನೇ
 ದನುಜ ನವರಿಗೆ ತನಯ ನೆಂದೊ ಡದಾರು ಮೆಚ್ಚುವರು ||
 ಮನುಜರಿಗೆ ದಾನವರು ಮಕ್ಕಳೆ
 ವನಜನಾಭನೆ ಬಲ್ಲನೈ ಸಹಿ
 ಯೆನಲು ಬಿನ್ನಹವಾಡಿದನು ತಜ್ಜನನ ಸಂಗತಿಯ ||೨೫||

ಅರಸ ನೊಂದುನಿಮಿತ್ತ ದೇಶಾಂ
 ತರಪರಿಭ್ರಮಣೆಯಲಿ ವಿವಿನಾಂ
 ತರದೊಳಿರೆ ಬಂದನು ಹಿಡಿಂಬಕನೆಂಬ ನಸುರಪತಿ ||

ತಮ್ಮಂದಿರು, ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡಪೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಉಪಾಯಗಳಂತೆ ಸಹಾಯ ಕರಾಗಿರುವರು.

೨೩|| ಮೂಡಲ-ಇಲ್ಲಿ ದಿಗ್ವಿಜಯಕದ ಮೇಲೆ ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ 'ಆ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದಿದೆ. ನಡೆಯುತ್ತಿರ್ಪುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪರಿ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ.

೨೪|| ಕ್ಷತ್-ಬಾಧೆಯಿಂದ, ತ್ರ-ರಕ್ಷಿಸುವವನು, ಕ್ಷತ್ರ-ಕ್ಷತ್ರಿಯ; ವನಜನಾಭ-ಕಮಲದಂತೆ ಹೊಕ್ಕಳುಳ್ಳವನು, ಅಥವಾ ಹೊಕ್ಕಳಿನಲ್ಲಿ ಕಮಲವು ಯಾರಿಗೋ ಅವನು (ವಿಷ್ಣು). ದನು-ಎಂಬುವಳ ಮಕ್ಕಳು ದಾನವರು (ರಾಕ್ಷಸರು).

೨೫|| ಅಸು-ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು, ರ-ತೆಗೆದುಹಾಕುವವನು, ಅಸುರ- (ರಾಕ್ಷಸ);

ಕೆರಳುಚಿದೊಡಾ ಫೀಮನಾತನ
 ನೊರಸಿದನು ಖಳನನುಜೆಯಾತಂ
 ಗರಸಿಯಾದಳು ಸತಿಹಿಡಿಂಬಿಕೆ ವಾತೆಯೆನಗೆಂದ ||೨೫||

ಇನಿಬರಿಗೆ ಪತಿ ದೇವಕೀನಂ
 ದನ ಸಘಾಸುರಮಥನ ಮಧುಸೂ
 ದನ ಜನಾರ್ದನ ದೈತ್ಯಮರ್ಧನ ಭಕ್ತಸುರಧೇನು ||
 ಮುನಿಹೃದಯಪರ್ಯಂಕ ಕರುಣಾ
 ವನಧಿ ರಾವಣಕಂಠಕಾನನ
 ಘನಪರಶು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನೈವರ ಜೀವನಪನಂದ ||೨೬||
 ರಾಜಸೂಯ ನಿಮಿತ್ತ ಧನವೀ
 ವ್ಯಾಜದಿಂದಾರ್ಜಿಸಲು ಬಂದಿರಿ
 ತೇಜವಿದೆ ನಿಮಗೀಗ ನಿಮಗಿಸಿತುಂಟು ಪರಿವಾರ ||
 ಮಾಜದೆಯೆ ಹೇಳಿನಲು ಗಜಪುರ
 ರಾಜಧರ್ಮಜ ನಾತನನುಜರು
 ತ್ರೈಜಗಕೆ ಬಲ್ಲಿದರು ಬಲವಪ್ಪಾದಕಾಕ್ಷೋಣಿ ||೨೭||
 ಎನಲು ನಕ್ಕನು ದಾನವೇಂದ್ರನು
 ಮನೆಯ ಹೊಣಿಗಣ ಹಂತವಿಡದಿಹ
 ಜನದನಿತು ತಾನೈಸೆ ನಿವ್ಮಯ ಸೇನೆ ಯಿಂದಿನಲಿ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣ-ತ್ಸ, ಬ್ರಹ್ಮಣೇ-ಬವಣೇ-ಧ್ವ; ಮಾತೃ-ಎಂಬುದು ಋಕಾರಾಂತ ಸಂಸ್ಕೃತತಟ್ಟವು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಕಾರಾಂತವಾಗಿ ಮಾತೆ ಎಂದಾಯ್ತು.

೨೫|| ಮುನಿಹೃದಯಪರ್ಯಂಕ-ಋಷಿಗಳ ಮನಸ್ಸೇ ತನಗೆ ಮಂಚವಾಗಿರುವ ವನು-ಋಷಿಗಳ ಮನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ವಾಸಮಾಡುವವನು (ವಿಷ್ಣು). ರಾವಣಕಂಠಕಾನನ ಘನಪರಶು-ರಾವಣನ ಕೊರಲುಗಳೆಂಬ ವನಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡಲಿಯಂತಿರುವವನು, ರಾವಣನ ತಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದವನು (ರಾಮ). ಜನ-ದುಷ್ಟಜನರನ್ನು, ಅರ್ಧನ-ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕವನು (ವಿಷ್ಣು).

೨೬|| ತ್ರಿಜಗತ್-ತ್ರೈಜಗ-ಮೂರುಲೋಕ, ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ—೨೮೨೨೦ ಅನೆ, ೨೮೨೨೦ ತೇರು, ೬೫೬೦ ಕುದುರೆ, ೧೦೯೨೫೦ ಕಾಲಾಳು; ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿದರೆ ಒಂದು ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ ಸೇನೆಯೆಂದು ಸಂಜ್ಞೆ.

ಮನಕೆಬಾರದು ಕಪ್ಪವೀವುದು
 ಕನಲಿ ಕವಿತರೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವೆ
 ನೆನಲು ನುಡಿದಪ ನೀಘಟೋತ್ಕಚ ನಾವಿಭೀಷಣಗೆ ||೪೮||

ಬಲವ ನೇಜಿಪೊ ಡಿನ್ನು ದಾನವ
 ಕುಲದಿಶಾಪಟ ಕೃಷ್ಣ ಸಾರಥಿ
 ಫಲುಗುಣನ ಧ್ವಜದಂಡ ದಗ್ರದಲಿಹನು ಹನುಮಂತ ||
 ಕಲಹವನು ಬಯಸುವರೆ ತನ್ನನು
 ನಿಲಿಸ ದೀಗಳೆ ಕಳುಹು ಬೇಗದ
 ಆನೆ ವಿಭೀಷಣ ನೆನೆದು ನೋಡಿದ ಪೂರ್ವಸಂಗತಿಯ ||೪೯||

ರಾವಣನ ಬಿಸುಟಗದು ರಾಘವ
 ದೇವನನು ಮುಷಿಪೊಗಲು ಬ್ರಹ್ಮನ
 ಜೀವವುಳ್ಳನ್ನೆಬರ ಕೊಟ್ಟನು ತನಗೆ ಸಂಪದವ ||
 ದೇವನಿವರನು ಕಾವ ಭರದಲಿ
 ನಾವು ಬಜಲಿದೊ ಡಾವ ಪರಿಯಲಿ
 ಹೇನೆ ತಪ್ಪುವುದೆನುತ ಚಿಗತಿಸುತಿದರ್ ಮನದೊಳಗೆ ||೫೦||

ಕ್ರತುವಿದಸುರಾರಾತಿ ಯಿಕ್ರತು
 ಪತಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ದೂತ ನಾನಿದ
 ಷತಿಶಯವ ಸೀವ್ ಬಲ್ಲರೆನೆ ನೋಡಿದನು ತನ್ನವರ ||

೪೮|| ಮನೆಯು...ದನಿತು—ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಮೆಟ್ಟಲಿನಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕಾವಲುಗಾರರಷ್ಟು; ಮನಕೆಬಾರದ ಕಪ್ಪವೀವುದು-ಕಪ್ಪವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

೪೯|| ದಾನವಕುಲದಿಶಾಪಟ—ರಾಕ್ಷಸರ ವಂಶವನ್ನು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಓಡಿ ಸಿರುವ; ದಂಡ-ತ್ವ, ದೊಣ್ಣೆ-ಧ್ವ; ಭಾವಾರ್ಥ-ಹನುಮದ್ಭಜನಾದ ಅರ್ಜುನನು ರಾಕ್ಷಸಾಂತಕನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಲದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಬಹುದೇ?

೫೦|| ಅನೆವರಂ ಎಂಬ ಅವ್ಯಯವು ಉತ್ತರಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನ್ನೆಬರ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಮರೆವೊಗೆಲು ದೇವನು ಬ್ರಹ್ಮನ...ಸಂಪದವ ಎಂದನ್ವಯವು.

ಇತರನಿ ವಿದಱಾಂ ದಧಿಕ್ಪುಣ್ಯ
 ಪ್ರತತಿಯುಂಟೇ ರಾಮಚಂದ್ರಾ
 ಕೃತಿ ತದೀಯತ್ರೇತೆ ಯಾದ್ವಾಪುರದ ಲಾಯ್ತಂದ || ೪೧||
 ತಾವು ಮರ್ತ್ಯರು ಪೂರ್ವಯುಗದವ
 ರಾವು ತಮ್ಮಂತರವ ನೋಡದೆ
 ದೇವ ರೆದೆ ದಲ್ಲಳದ ಳುಕ್ತೆಯ ತಾವನೀಕ್ರಿಸದೆ ||
 ಅವು ದುಚಿತಾನುಚಿತ ವೆಂಬುದ
 ಭಾವಿಸದೆ ಗರ್ವಿತರು ನೋಡಿ
 ನ್ನಾವ ಸದರವೊ ನಾವೆನುತ ಗರ್ಜಿಸಿತು ಭಟನಿಕರ || ೪೨||
 ನೊಸಲಿನಲಿ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ದೇವನು
 ಪೊಸೆದು ಲಂಕಾದ್ವೀಪಸೀಮೆಗೆ
 ಮಿಸುಕ ಲಮ್ಮನು ಬಂದು ಕಂಡವರಿಲ್ಲ ಪಟ್ಟಣವ ||
 ಬಿಸಜಸಂಭವ ನಾದಿದಿವಿಜ
 ಪ್ರಸರ ಮಿಗೆ ನಡುಗುತ್ತ ಲಿಪ್ಪುದು
 ನುಸಿಗಳಹ ಮಾನವರ ಪಾಡೇನೆನುತ ಗರ್ಜಿಸಿತು || ೪೩||
 ಕಾಳೆಗದೊಳಂ ದೆವುಗೆ ದಿವಿಜೇಂ
 ದ್ರಾಳಯಾಲಿ ಸಮಭಟರ ಕಾಣುವು
 ಮೇಳವೇ ಮಯ್ಯು! ಫೂತು! ಮರ್ತ್ಯರ ಸಹಸ ಸೆಮ್ಮೊಡನೆ ||

೪೧|| ಕ್ರತುವಿದನುರಾರಾತಿ—ಈಯಜ್ಞ ಳು ನಿಷ್ಕುಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಯಜ್ಞವು ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನಾಗಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಈ ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಾಗಿರುವನು. ಇವನು ನಿಮ್ಮ ನ್ವಾಮಿ ಎಂದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಘಟೋತ್ಕಚನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅಯ್ಯು + ಂದು.

೪೨|| ಮರಣವುಳ್ಳವನು—ಮರ್ತ್ಯ (ಮನುಷ್ಯ); ದೇವರೆದೆದಲ್ಲಳದಳುಕ್ತೆಯ ತಾವನೀಕ್ಷಿಸದೆ-ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಎದೆ ನಡುಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಳವು ಇದು ಎಂಬುದನ್ನರಿಯದೆ; ತಾವು, ಎಂಬುದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಬಂದುದು.

೪೩|| ಪ್ರಸರ-ಶ್ವ, ಹಸರ-ಧ್ವ; ಬಿಸ-ತಾವರೆ ದಂಟಿನಲ್ಲಿ, ಜ-ಹುಟ್ಟಿದುದು, (ಕಮಲ) ಅದರಲ್ಲಿ-ಸಂಭವ-ಹುಟ್ಟಿದವನು (ಬ್ರಹ್ಮ). ದಿವಿಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ, ಜ-ಹುಟ್ಟಿದವನು (ದೇವತೆ).

ತೋಳ ನಳವಿಗೆ ಮುಲತ ಕುಣ್ಣಿಗಳ
ಜಾಲದಂತಿಹುದೆಂದು ಮಂಗಳ
ರಾಳಮತಿಗಳು ನಗಲು ಬಯಕೆಂದನು ಘಟೋತ್ಕಚನು || ೪೪ ||

ಸಾಲಗೆಯ ನೆಣಗೊಟ್ಟಿಸಿದ ಛ
ಡಾಳಸಿಡೋಡೇನಹುದು ಸಭೆಯಲಿ
ಕಾಳೆಗದೊ ಳದಿರಾರು ಭೀಮಾರ್ಜುನರ ಭಾರಣೆಗೆ ||
ಆಳುತನ ಪಂತಿರಲಿ ವೈಷ್ಣವ
ಮೌಳ ನುಡಿಯಲಿ ಕೇಳ್ವೆನೆನ ಕ .
ಟ್ಟಾಳುಗಳ ದೇವನು ವಿಭೀಷಣ ನಗುತಲಿಂತೆಂದ || ೪೫ ||
ಕಾಲವಾವುದು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ
ಕೀಲು ಮೇಲಾವುದು ಸಹಾಯದ
ಮೇಲು ಸೇಗೇನೆಂದು ಬಗೆಯದೆ ಬಯಲ ಗರ್ವದಲಿ ||
ಸೋಲುವುದು ಜಗವಿಹವರದ ಗತಿ
ಕಾಳಹುದು ಖಳ ರಜೆಯ ರಿದನು
ಬ್ಬೇಲುವರು ಬಜೆದೊಂದು ಜಜೆದನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳ || ೪೬ ||
ಅನಹಿ ಸೀದ್ವಾಪರದ ಲಾಹರಿ
ಯುದಯಿಸಿದ ನಾಕಾಲದಲಿ ಸಲ
ಹಿದನು ನಮ್ಮನು ಹಿಡಿದ ಸಿವರನು ವರ್ತಮಾನದಲಿ ||

೪೪|| ತೋಳನಳ...ಇಹುದು—ತೋಳನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಗರ್ವದಿಂದ ಪ್ರತಿ
ಭಟಿಸಿದ ಕುರಿಯು ಹಿಂಡಿನಂತಿರುವುದು. ಮಧುಫೂತು ಎಂಬುದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಭಾ
ಷೆಯಿಂದ ಬಂದುದು.

೪೫|| ಕಡಿದು + ಆಳು = ಕಟ್ಟಾಳು ಬಲವಂತನಾದಆಳು; ಕಡು, ನಡು ಎಂಬ
ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾದಿಶಬ್ದವು ಪರವಾದರೆ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಟ್ಟ ಕಾರಾದೇಶವು ಬರುವುದು.
ಉದಾ:—ಕಟ್ಟಾಳು, ನಟ್ಟಡವಿ.

೪೬|| ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಕಾಲವಾವುದು? ತನ್ನ ಮತ್ತು
ಶತ್ರುಗಳ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾವುದು. ನೀಚವಾವುದು? ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕ ಆಲೋಚನೆ ಏನು? ಎಂಬುದನ್ನರಿಯದೆ ಶೋಕಪಲ್ಲವೂ ಕೊಟ್ಟ ಕೊನೆಗೆ
ಸೋತು ಇಹವರಗಳಲ್ಲಿ ಗತಿಗೆಡುವುದು.

ಪುದಿದ ದರ್ಪದ ಲಗಬುಜಾಕ್ಷನ
ಪದವ ಮುಖದೊಡೆ ಪಾತಕದ ದು
ರ್ಗದಲಿ ಕೆಡಹನೆ ನಮ್ಮನೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ನುಡಿದ || ೪೩ ||

ದೇವನೊಲಿ ದವರುಗಳು ಮಿಗೆ ಸಂ
ಭಾವಿತರು ಲೋಕದಲಿ ಕಮಲಾ
ದೇವವಿರಹಿತವಾದ ದಿವಿಜರ ಮಾತದಂತಿರಲಿ ||
ದೇವಕೀಸಂದನನ ಚರಣದ
ಸೇವೆ ಗಿಗಿತಿದು ಯೋಸ್ಯವಾದೊಡೆ
ನಾವು ಧನ್ಯರೆನುತ್ತ ನಗುತ ವಿಭೀಷಣನು ನುಡಿದ || ೪೪ ||

ತರಿಸಿದನು ಭಂಡಾರದಲಿ ಪರಿ
ಪರಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನು ಕೌತಾ
ಭರಣ ಕೌಕಣ ವಜ್ರ ಮಾಣಿಕ ಮರಕ ತಾವಳಿಯು ||
ಚರಣನೂಪುರ ರ್ಪುಳವಟೆಗೆಯುಂ
ಗುರ ಕಿರೀಟಾರಗದ ಸುಕರ್ಣಾಂ
ಭರಣವನು ತೆಗಿಸಿದನು ಭೀಮಕುಮಾರ ನೋಡೆನುತ || ೪೫ ||

ನೀಲಮಣಿ ಕಾಗತಿಗಳ ಹೊಯ್ಲಿ
ಕಾಳರಜನಿವೊಲಾಯ್ತು ಮುತ್ತಿನ
ಧಾಳ ಧವಳಸಲಾಯ್ತು ಚಂದ್ರಿಕೆ ತಮವ ಜೊಕ್ಕು ರಿಸಿ ||

೪೩|| ಆಹರಿ ಆಕಾಲದಿಲಿ ನಮ್ಮನು ಸಲಹಿದನು ಈ ದ್ವಾರಪರದಲಿ ವರ್ತಮಾನ
ದಲಿ ಇವರನು ಹಿಡಿದನು ಎಂದನೈಯ.

೪೪|| ವಿಷ್ಣುವಸ್ತುಳಿದ ದೇವತೆಗಳ ಮಾತೂ ಹಾಗಿರಲಿ. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರೀತಿಯ
ಸ್ಥ ಸಂವಾದಿಸಿದವರು ಮನುಷ್ಯರಾದರೂ ಲೋಕಮಾನ್ಯರು. ಕಮಲಾ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ.
ದೇವ-ಲಡೆಯ, ಕಮಲಾದೇವ-ವಿಷ್ಣು.

೪೫|| ಪೆಟ್ಟಿಗೆ-ಧ್ವ, ಪೇಟೆಕಾ-ತ್ಸ; ಮಾಣಿಕ-ಧ್ವ, ಮಾಣಿಕೈ-ತ್ಸ; ನೂಪುರ-ತ್ಸ,
ನೇವುರ-ಧ್ವ; ಅಂಗುರ-ಧ್ವ, ಅಂಗುಳಿಯು-ತ್ಸ

೫೦|| ಹೋ + ಜಿಸಿಲ್ = ಹೊಂಜಿಸಿಲ್ - ಚಿನ್ನದಬಣ್ಣ. ವುಳ್ಳ ಕಾಂತಿ; ಚಂಡಿ-

ನೋಲೆ ಹೊಂಬಿಸಿಲಾಯ್ತು ನಾಣಿಕೆ
 ದೇಣಿಗೆಯ ಲಹರಿಯಲಿ ನರರ
 ತ್ನಾಳ ರುಚಿಯಲಿ ಚಂದನಾಯಿತು ದಿವಸವಂದಿನಲಿ ||೫೦||

ತೆಗಿಸಿದನು ಗಜದಂತನುಯ ಪೆ
 ಟ್ಟಿಗೆಗಳನು ಕರ್ಪುರದ ತವಲಾ
 ಯಿಗಳ ಹವಳದ ಮಂಜವನು ಮಣಿಬಚಿತ ರಚನೆಗಳ ||
 ಬಿಗಿದ ವಜ್ರಪ್ರಭೆಯ ಹೊನ್ನಾ
 ಯುಗದ ಖಕ್ಕ ಕಠಾರಿಗಳ ಝಗ
 ಝಗಿಪ ಹೊಂಗೆಲಸದ ವಿಚಿತ್ರದ ಜೋತುಸೀಸಕವ ||೫೧||

ಗುಳವ ರೆಂಚೆಯ ಹಕ್ಕರಿಕೆ ಹ
 ಲ್ಲಳವ ಮಣಿಕಾಂಚನ ಮಯಂ
 ಗಳ ಕೆಲಸ ಗತಿಗಳ ಹೇಮರೇಖೆಯ ರಜತಭಾಜನವ ||
 ಬಿಳಿಯ ಚೌರಿಯ ಹೊಣಿಗೆಳುರುಹ
 ತ್ತಳದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಂಟೆಗಳ ಹದ
 ವಿಲು ತದೀಯ ಶರಂಗಗಳನು ತಂದಿಟ್ಟಿದರು ಚರರು ||೫೨||

ಬಲಮುಷಿಯ ಶಂಖಗಳ ಗಂಧದ
 ಬಲುಹೊಣೆಯ ಕೃಷ್ಣಾ ಗರುಗಳೊ
 ಟ್ಟೆಲ ಸುರಂಗದ ಪಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟವಳಯ ದಿಂತುಗಳ ||

ಎಂದು ಅನೇಕ ಪ್ರತೀಕೆಗಳಿಲ್ಲಿದೆ. ಅರ್ಥಸಮರ್ಥನವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಅಂದ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದೆ.

೫೧|| ತವಲಾಯಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತಾಂಬೂಲಸಂದರ್ಭವಾಗಬೇಕು, ಇಲ್ಲಿ ತಟ್ಟಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವನು. ಆಯುಗದ-ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿದ್ದು; ಯುಗ-ಕಾಲಪ್ರಮಾಣ, ಎರಡು, ನೋಗ.

೫೨|| ಹಲ್ಲಳ-ಧ್ವ, ಸ್ಥೂಯನ-ತ್ಸ; ಚೌರಿ-ಧ್ವ, ಚಾಮರ-ತ್ಸ; ಹದ+ವಿಲು-ವಕಾರಾದೇಶವು ಬಂದಿದೆ. ಬಿಲ್, ಎಂಬ ವ್ಯಂಜನಾಂತದ ಕನ್ನಡಸದವು ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಂತವಾಗಿದೆ.

೫೩|| ಬಲಮುಷಿಯಶಂಖ-ಶಂಖದೊಳಗಣ ಸುಳಿಯು ಬಲಕ್ಕೆ-ತಿರುಗಿರು

ಪುಲಿದೊಗಲ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಂಗಳ
ಹೊಳವ ಹೊಂಗೊಪ್ಪರಿಗೆ ಚಿತ್ರಾ
ವಳಿಯ ಸತ್ತಿಗೆ ಹೇವುಘಟಸಂಕುಲವ ನೊಟ್ಟದರು ||೫೬||

ಕೀಟಿಸಿದ ನರನುನೆಯ ಹೇಮದ
ತಾಳಮರ ಹದಿನಾಲ್ಕು ನಧ್ವರ
ಶಾಲೆ ಯಿದಿರಲಿ ತೋರಣಸ್ತಂಭಂಗಳಕುನೆಂದು ||
ಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸನುಕದಚ್ಚನು
ಜಾಳಿಗೆಗಳನು ತರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ
ಮೇಲುಮುದ್ರೆಗಳಕ್ಕಿದನು ತರಿಸಿವನು ಹೊಟಿಯವರ ||೫೭||

ಕುಲಗಿರಿಯ ನೊಡಮಿಾಟೆ ತಮ್ಮೆಯ
ತಲೆಯೊಳಾನುವ ಕರ್ಕಶಾಗದ
ಕಲುದಲೆಯ ಹೇರೊಡಲ ಮಿಡುಕಿನ ಕಾಳ ರಕ್ಕಸರು ||
ಸೆಳೆದು ಹೊತ್ತರು ಹೊಟಿಯ ನವರಿ
ಟ್ಟುಳಿಸಿ ಹೊಟನುಗಟರು ನಿಭೀಷಣ
ಕಳುಹಿದನು ಪವಮಾನಸುತ ನಂದನನ ಸತ್ಕರಿಸಿ ||೫೮||

ವನುಜ ನಬ್ಬಿಯ ದಾಟೆ ಸಹದೇ
ವನ ಸಮಿಾಪಕೆ ಬಂದು ರಾವಣ
ನನುಜ ಮಾಡಿದ ಬಹುಳ ಸತ್ಕಾರವನು ಬಿನ್ನವಿಸಿ ||

ವೃದು, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಕಾರವಾದತಿರುವು; ಶಂಖ-ತ್ಸ, ಸಂಕು-ಧ್ಧ; ಸತ್ತಿಗೆ-ಧ್ಧ, ಛತ್ರಿಕಾ-ತ್ಸ.
೫೬|| ಇಕ್ಕಿದುವು—ಇಡಲ್ಪಟ್ಟುವು ಎಂದು ಕರ್ಮಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿಬೀಕು.
ರಾಕ್ಷಸನು, ಅಂಕದ, ಅಚ್ಚನು-ರಾಕ್ಷಸನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಗುರುತಿನ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು; ಜಾಳಿಗೆ-ಕಂಡಿಗಳಿರುವಂತೆ ಹೆಣೆದ ಚೀಲ.

೫೭|| ಕುಲಗಿರಿ—ಕುಲಸರ್ವತಗಳು-ಮಹೇಂದ್ರ, ಮಲಯ, ಸಹ್ಯ, ಶುಕ್ರಿ ಮಂತ, ಋಷಿ, ವಿಂಧ್ಯ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ, ಈ ಏಳು. ಹಿರಿದು + ಒಡಲು = ಹೇರೊಡಲು-ದೊಡ್ಡದೇಹ, ಕಲುದಲೆಯು-ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ನೆತ್ತಿಯುಳ್ಳ; ರಕ್ಕಸ-ಧ್ಧ, ರಾಕ್ಷಸ-ತ್ಸ.

೫೮|| ಅವ್-ನೀರಿಗೆ, ಧಿ-ಆಶ್ರಯವಾದುದು ಅಬ್ಧಿ-(ಸಮುದ್ರ).

ಅನಿಬರನು ಕಾಣಿಸಿದನಾ ಕಾಂ
 ಚನಮಯದ ಹೊಣಿಯೆಂಟುಸಾಸಿರ .
 ವನುಪಮಿತ ರಕ್ಕಸರ ಕಂಡಂಜಿದುದು ನೃಪಕಟಕ ||೫೬||

ಲಾಲಿಸಿದನಾ ಖಳರ ಸತ್ತಿ ತು
 ಸಾಳೆಯವು ನಡೆತಂದು ಪಯಣದ
 ಮೇಲೆ ಪಯಣದಲ್ಲದೆ ಬಂದನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ||
 ಮೇಲೊಗುವ ಸುಮ್ಮಾನ ಸಿರಿಯ ಛ
 ತಾಳದಲಿ ತಂದಖಳವಸ್ತುವ
 ನಾಲಯದೊಳರ್ಪಿಸಿದ ನವನೀಪತಿಗೆ ಸಹದೇವ ||೫೭||

೫೭|| ಪಯಣ-ಧ್ವ, ಪ್ರಯಾಣ-ತ್ವ; ಸಿರಿ-ಧ್ವ, ಶ್ರೀ-ತ್ವ.

ಈ ಭಾರತದ ಪದ್ಯಗಳು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದರ ಆರುವಾದಗಳ
 ಲಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೧೪, ೧೪, ೨೩, ೧೪, ೧೪, ೨೩ ಮಾತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ
 ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉಪಯೋ
 ಗಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಕ್ಲಿಷ್ಟಪದಗಳ ನಿಘಂಟು

ಅಗ್ರ- ತುದಿ	ಅಪಹಾರ-ಕದಿಯುವುದು, ಹೋಗಲಾಡಿ
ಅಡಕಿತು-ಕೂಡಹಾಕಿತು	ಸುವೈದು
ಅಡ್ಡವಿಸು-ಅಡ್ಡಹಾಕು	ಅವೂರ್ವ- ಹೊಸದಾದ
ಅಣಕವಾಡು-ಹಾಸ್ಯವಾಡು	ಅಭಿಜಾತ- ಯೋಗ್ಯ, ತಕ್ಕ
ಅಚಲ-ಬೆಟ್ಟ	ಅಭಿಧಾನ- ಹೆಸರು
ಅದ್ರಿ-ಬೆಟ್ಟ	ಅಭಿಯೋಗ- ಸಂಬಂಧ
ಅನಲ-ಬೆಂಕಿ	ಅರಿದು- ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯ
ಅನುವಾಗು-ಸಿದ್ಧವಾಗು	ಅರೆ- ಅರ್ಧ
ಅನೂನ-ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದ	ಅವಗಡಿಸಿ- ಅಡ್ಡಿಮಾಡಿ
ಅನೂನ-ನೀರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಭೂಮಿ	ಅವಧಿ- ವಾರ, ಕೊನೆ

ಅಪ್ಪಾದಶ- ಹದಿನೆಂಟು
 ಅಳವು- ಸಾಮರ್ಥ್ಯ
 ಅಳವಡಿಸು- ಸಿದ್ಧಪಡಿಸು
 ಅಳಿ- ಸಾಯುವುದು
 ಅಳುಕಿ- ಹೆದರಿ
 ಅಳುಕೈ- ವ್ಯಾಪನೆ
 ಅರ್ಜನ- ಮತ್ತಿಯಮರ
 ಅರ್ಥ- ಹಣ
 ಅಂಗದ- ಭುಜಕೀರ್ತಿ, ಬಾಹುವುರಿ
 ಅಂಡಲೆ- ತಿರಸ್ಕರಿಸು
 ಅಂತರ- ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಯೋಗ್ಯತೆ
 ಅಂಬು- ನೀರು
 ಆಕರಿಸು- ಮುತ್ತು
 ಆಖಂಡಲದ್ದು- ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ
 ಆಖ್ಯೆ- ಹೆಸರು
 ಆಟಂದು- ಬಾಧಿಸಿ
 ಆಧ್ಯ- ಹಣಗಾರ, ಸ್ವಾಮಿ
 ಆಣೆಗೆ- ಅಪ್ಪಣೆಗೆ
 ಆನುವೂರ್ತಿ- ಕ್ರಮ
 ಆನುವರೆ- ತಡೆಯುವರೆ
 ಆವುದೆ- ಶಕ್ತವಾಗುವುದೆ
 ಆರಿ- ಅರ್ಭಟಿಸಿ
 ಆವರಿಸು- ಮುತ್ತು
 ಆಹ್ವಯ- ಹೆಸರು
 ಆಳ್ವಿ- ಸಾಲು
 ಇದ್ದೆನೆ- ಎರಡು ದಿಕ್ಕು
 ಇಂದು- ಚಂದ್ರ
 ಇಂಧನ- ಕಟ್ಟಿಗೆ
 ಇಣಿದು- ತಿವಿದು
 ಉಚಿತದಲಿ- ಗೌರವದಿಂದ
 ಉತ್ತರೋತ್ತರ- ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಮುಂದು
 ಮುದೆ

ಉತ್ಕರ- ಸಮೂಹ
 ಉತ್ತೇಧ- ಎತ್ತರ
 ಉದಧಿ- ಸಮುದ್ರ
 ಉಭಯ- ಎರಡು, ಇಬ್ಬರು
 ಉರವಣಿಸು- ರೇಗು
 ಉರುಚಿ- ಹೊಡೆತ
 ಊಳಿಗ- ನೇವೆಮಾಡುವುದು
 ಎರಕ- ಲೋಹ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಕರ
 ಗಿಸಿ ಹುಯ್ಯುವುದು
 ಏಕಾದಶಸ್ಥಿತಿ- ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಕಚಿಯ
 ಳ್ಲಿರುವುದು
 ಏಳವೊಡೆ- ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು
 ಬಗ್ಗಿನಲಿ- ಬಟ್ಟಾಗ
 ಬಟ್ಟಲು- ಸಮೂಹ
 ಬಟ್ಟು- ರಾಶಿಮಾಡುವುದು
 ಬರಸು- ತಿಕ್ಕು, ಸಾಶಮಾಡು
 ಬಸೆದು- ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು
 ಪಡೆದು
 ಬಿರಣಿಸಿ- ಗುಂಪುಗೂಡಿಸಿ
 ಬಿರೆ- ಬಿಟ್ಟು ತಪ್ಪಲು
 ಕಟಕ- ಸೇನೆ, ಸಮೂಹ
 ಕಟ್ಟಾಣೆ- ಮಿಾರಲಾಗದ ಅಪ್ಪಣೆ
 ಕಣೆ- ಬಾಣ
 ಕದಡು- ಕಲಕು
 ಕನತೆ- ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ
 ಕನಲಿ- ಕೋಪಿಸಿ
 ಕರಾಳ- ಕ್ರೂರವಾದ
 ಕಲ್ಪ- ಪ್ರಳಯ
 ಕವಾಟ- ಕದ
 ಕಲಿ- ಶೂರನು
 ಕನಿತರೆ- ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು
 ಕಕ್ಷ- ವಾರ್ಷ

ಕಕ್ಷ- ವಾರ್ಷ
 ಕ್ರತು- ಯಜ್ಞ
 ಕಾರಿರುಳ- ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬೆರೆದರಾತ್ರಿ
 ಕಾಳರಜನಿ- ಕಪ್ಪಾದರಾತ್ರಿ
 ಕಾಳಹುದು- ಹಾಳಾಗುವುದು
 ಕಾಳುಗೊಳೆ- ಬಾಧೆಪಡಿಸಲು
 ಕಾಂಚನ- ಚಿನ್ನ
 ಕಿರಾತ- ಬೇಡನು
 ಕಿರುಕುಳ- ಸಾಮಾನ್ಯ
 ಕಿರೀಟ- ಅರ್ಜುನ
 ಕೀರಿದ- ಕೂಗಿದ
 ಕುತ್ತುರು- ಶೈವರು
 ಕುಲ- ಸಮೂಹ
 ಕುಲಾಲ- ಕುಂಬಾರ
 ಕುಹರ- ಬಿಲ, ದೊಗರು
 ಕೃಶಾನು- ಅಗ್ನಿ
 ಕೆರಳೆಚು- ರೇಗಿಸು
 ಕೆಲ್ಲೆ- ಸಣ್ಣ ಭೂಭಾಗಗಳು
 ಕೇಂದ್ರ- ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ೪, ೭, ೧೦ನೆಯ ಸ್ಥಾನ
 ಗಳು
 ಕೈದು- ಆಯುಧ
 ಕೈವಿಾರು- ಅತಿಕ್ರಮಿಸು
 ಕೈವಳಸಿ-ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು
 ಕೊಳ್ಳ- ಹಳ್ಳ
 ಕೋಣೆ- ಒಳಮನೆ, ಮೂಲೆ
 ಕೋವಿದ- ಪಂಡಿತ
 ಕೋಹು- ಮುಂದೆಸಾಗುವುದು
 ಕೋಲಾಹಲ- ಕಲಕಲದ್ವನಿ, ಅರ್ಭಟಿ
 ಗಗನಚುಂಬಿತ- ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ
 ಗಜವುರ- ಹಸ್ತಿನಾವತಿ
 ಗಣಿಕೆ- ವೇಶ್ಯೆ, ಗಿಣ್ಣು
 ಗಮ್ಯ- ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದು

ಗಯಾಳ- ಗಯೆಯ ದೂರೆ
 ಗರುವರ- ಗೌರವಸ್ಥರ
 ಗರುವಿಕೆ- ಗೌರವ
 ಗಾಂಡೀವ- ಅರ್ಜುನನ ಬಿಲ್ಲು
 ಗಾವಿಲ- ಹಳ್ಳಿಯವನು, ಮೂಢ
 ಗಿರಿವ್ರಜ- ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರು
 ಗುಡಿ- ಧ್ವಜ
 ಗುಣ- ಜಿಲ್ಲಿನಹಗ್ಗ, ಹೆದೆ
 ಗುಳ- ಅನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಜೂಲು, ಪಕ್ಷರಕ್ಷ
 ಗೆಲ್ಲ- ಜಯ
 ಗೈರಿಕರು- ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವರು
 ಗೊಂದಲ- ಗುಂಪು
 ಗೋಧನ- ದನಕರುಗಳೆಂಬ ಸಂಪತ್ತು,
 ದನಕರುಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತು
 ಗೋಚರಿಸು- ಗುರಿಯಾಗು
 ಗೌರಿಸುತ- ಷಣ್ಮುಖ
 ಘಲ್ಲಣ- ರಭಸ
 ಚರರು- ದೂತರು
 ಚೂಣಿ- ಸೈನ್ಯ
 ಚೌರಿ- ಚಾಮರ
 ಛಡಾಳಿಸು- ಹೆಚ್ಚುವುದು
 ಚರಿ- ನಂದಿಸು
 ಚರಿದುವು- ಬಾರಿದುವು
 ಚಾಂಬೂನದ- ಚಿನ್ನ
 ಚಾಳಿಗೆ- ಚೀಲ
 ಚೂಡು- ಕವಚ
 ಝಳವಟೆಗೆಯ- ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ
 ಝೋರಿಸು- ನಡುಗು
 ಝೋಕೈರಿಸಿ- ನಾಶಮಾಡಿ
 ಛಾಳ- ಕಾಂತಿ
 ತಕ್ಕೈಸಿದನು ಅಲಿಂಗಿಸಿದನು
 ತಡಿ- ದಡ

ತದೀಯ- ಅವನ ಸಂಬಂಧವಾದ
ತದ್ವಲಯ- ಅಸುತ್ತು
ತರುಬು- ಅಡ್ಡಗಟ್ಟು
ತಲೆವರಿಗೆ- ತಲೆಯನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವ
ಗುರಾಣಿ

ತಲ್ಲಳ- ಭಯ
ತನಲಾಯಿ-ತಟ್ಟಿ
ತಳಿತು- ಹೆಚ್ಚಿ
ತಳಿಗೆ- ತಟ್ಟಿ
ತಳದ- ಹೊಂದಿದ
ತಂಡುಲ- ಅಕ್ಕಿ
ತಂಬುಲ- ಅಡಕೆಲೆ
ತಾಗು- ತಗುಲು, ಎದಿರುಬೀಳು
ತಾಯ್ಕಳಲು- ಬುಡದ ಮರಳು
ತುರುಗು- ಮುತ್ತುವುದು
ತೆಂಕ- ದಕ್ಷಿಣ
ತೆನೆವಳಿ- ತಲೆಗಳ ಸಾಲು
ತೊಡಚಿ- ಜೋಡಿಯಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ
ತೋರ- ದಪ್ಪ
ತೋರಣ- ಹೊರಬಾಗಿಲು
ತೋರಹತ್ತ- ಮಹಾಬಲಶಾಲಿ
ನರೆ- ಅರ್ಜುನ, ಮನುಷ್ಯ
ನವ- ಒಂಬತ್ತು, ಹೊಸದು
ನವಾಯಿ- ರೀನಿ
ನಾಕ- ಸ್ವರ್ಗ
ನಿಚೆಯ- ಸಮೂಹ
ನಿವಹ- ಸಮೂಹ
ನಿವಾದ- ಬೀಡನು
ನಿಷ್ಕತೂಹ- ನಿರ್ವಿಘ್ನ
ನಿಸ್ಸಾಳ- ಭೀರಿ
ನಿಸ್ಸೀಮ- ಅಪಾರವಾದ, ಹೆಚ್ಚಾದ
ನಿಳಯ- ಮನೆ

ನುಸಿ- ಸಣ್ಣ ಹುಳು
ನೂವುರೆ- ಕಾಲಸರಪಣಿ
ನೆರಹಿ- ಗುಂಪುಗೂಡಿಸಿ
ನೆಲೆ- ವಿಸ್ತಾರ, ಸ್ಥಾನ
ನೊಸಲು- ಹಣೆ
ಸಡಿಮುಖ- ಎದಿರು
ಸಡುವಲ್- ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕು
ಸಡೆ- ಸೈನ್ಯ
ಸತ್ತಿ- ಕಾಲಾಳು
ಸದೆದ- ಪ್ರೀತಿಸಿದ
ಸರಶು- ಕೊಡಲಿ
ಸರ್ಯಕ- ಮಂಚ, ಹಾಸಿಗೆ
ಸಸಾಯಿತ- ಅಲಂಕಾರಮಾಡುವನು
ವಾತಕ- ಪಾಪ
ವಾತ್ರ- ಆಶ್ರಯ, ತಕ್ಕುದು
ವಾರ್ವತೇಯ- ಬಿಟ್ಟದಲ್ಲರಿವನು
ವಾವಕ- ಬೆಂಕಿ
ವಾಳೆಯ- ಸೇನೆ
ವುರುಹೂತತನುಜ- ಇಂದ್ರನ ಮಗ
ಜಯಂತ
ವುಳಿಂದ- ಬೀಡನು
ವೂತ- ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ
ವೌರೋಹಿತ್ಯ- ಪುರೋಹಿತನ ಕೆಲಸ
ಪ್ರಸರ- ಸಮೂಹ
ಪ್ರಾಗ್ಜ್ಯೋತಿಷ- ಕಾಮರೂಪದೇಶ
ಫಲುಗುಣ- ಅರ್ಜುನ
ಬಡಗಲು- ಉತ್ತರದಿಕ್ಕು
ಬಡಗವಾಗಿಲು- ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಬಾಗಿಲು
ಬಣಗು- ನೀಡ, ಅಲ್ಪ
ಬಂಬುಲ- ವ್ಯರ್ಥವಾದ
ಬಹೆದ- ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ
ಬಲ- ಸೈನ್ಯ

ಬಲವಂದು- ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆವಾಡಿ
 ಬಲುಹಾಲ್ತು- ಹೆಚ್ಚಾಯ್ತು
 ಬಲ್ಲಿದರು- ತಿಳಿದವರು, ಬಲಿಷ್ಠರು
 ಬಾಗು- ತಿರುಗಿರುವ ಸ್ಥಳ, ತಿರುವು
 ಬಾರಿ- ದೊಡ್ಡದು
 ಬಾಂಧವ- ಚ್ಚಾತಿ, ನಂಬ
 ಬಿದ್ದಿನ- ಅತಿಥಿ
 ಬಿಂಕ- ಗರ್ವ
 ಬಿಬ್ಬಳಿ- ಕಳವಳ, ಭಯ
 ಬೀಳಂಬ- ಉಪಹತಿ, ತೊಂದರೆ,
     ಸಾವಕಾಶ
 ಬೀಹ- ಬೀಕಾದ
 ಬೊಬ್ಬಿ- ಅರ್ಭಟ-
 ಭವ- ಈಶ್ವರ
 ಭಂಗಿಸು- ತೊಂದರೆಪಡಿಸು
 ಭಾಗಧೇಯ- ಅದೃಷ್ಟ, ಭಾಗ್ಯ
 ಭಾಜನ- ಪಾತ್ರ
 ಮಗಧ-ಜರಾಸಂಧ
 ಮಣಿವರು- ನಮಸ್ಕರಿಸತಕ್ಕವರು
 ಮರಕತ- ಪಚ್ಚೆ
 ಮರಳಿ- ಹಿಂದಿರುಗಿ
 ಮರ್ತ್ಯ- ಮನುಷ್ಯ
 ಮರ್ಯಾದೆ- ಎಲ್ಲೆ
 ಮಲೆ- ಗರ್ವಿಸು
 ಮಹೀರುಹ- ಗಿಡ
 ಮಂಗಳಾರತಿ- ಮಂಗಳಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಳಿಗುವ
     ದೀಪ
 ಮಂಡಲ- ಭೂಪ್ರದೇಶ
 ಮಾಜದೆ- ಬೈತ್ತಿಡದೆ
 ಮಾಣ್- ಬಿಡು
 ಮಾನ್ಯರು- ಪೂಜ್ಯರು
 ಮೂಡಲು- ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು

ಮಾಯದಧಿ- ಪ್ರತಿಸಮುದ್ರ
 ಮಿಸುಕು- ಚಲಿಸು
 ಮೀಲೆತು- ಅತಿಶಯ, ಉತ್ತಮ
 ಮುಂಗುಡಿ- ಸೇನೆಯ ಮುಂಭಾಗ
 ಮುಂಡಾಡು- ಮುದ್ದಾಡು
 ಮೆರೆ- ಪ್ರಕಾಶಿಸು
 ಮೇದಿನಿ- ಭೂಮಿ
 ಮೇಳವೇ- ಕೂಡುವುದೇ, ಜತೆಯೇ
 ಮೊಮ್ಮ- ಮೊಮ್ಮಗ
 ಮೋಹರ- ಸೈನ್ಯ
 ಮೌಳಿ-ತಲೆ
 ಯಮಳ- ಆನಳಿ
 ಯವಸು- ಹುಲ್ಲು
 ಯೋಜನ- ಗಾವುದ
 ರಜತ- ಬೆಳ್ಳಿ
 ರಸ- ಅಮೃತ
 ರುಚಿರ- ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ
 ರಂಜಿಯ- ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಜೂಲು
 ಲಹರಿ- ಪ್ರವಾಹ
 ಲಳಿಯ- ಸಮೂಹದ
 ಲಂಬಳ- ಕುಳ್ಳು
 ಲಾಜ- ಅರಳು
 ಲುಬ್ಧಕ- ಬೀಡನು
 ವಧೂಟಿ- ಹೆಂಗಸು
 ವರುಣದಿಕ್ಕು- ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕು
 ವರ್ತಮಾನದಲಿ- ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ವಹಿಲ- ಬೀಗ
 ವಾಘೆ- ಕುದುರೆಯ ಹಗ್ಗ, ಲಗಾಮು
 ವಿಕಳತೆ- ವ್ಯಾಕುಲತೆ
 ವಿಗಡತನ- ದುಷ್ಕೃತನ
 ವಿತ್ತ- ಹಣ
 ವಿಭಾಡಿಸು- ತಿರಸ್ಕರಿಸು

ವಿಲಾಸಿನಿ- ಬೆಡಗಿನ ಹೆಂಗಸು
 ವ್ಯಕ್- ತೋಳ
 ವೃಂದ- ಗುಂಪು
 ವೆಂಠಣಿಸು- ಆಕ್ರಮಿಸು
 ವೇಲೆ- ದಡ, ತೀರ
 ಪ್ರಜ
 ವ್ರಾತ } - ಸಮೂಹ
 ಶಾಖೆ- ಕೊಂಬೆ
 ಶಾತಮನ್ಯವದೇಸೆ- ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕು
 ಶಿಖಿ- ಅಗ್ನಿ, ನವಿಲು
 ಶಿವಗೃಹ- ಶಿವನಮನೆ
 ಶೈಲದ್ರೋಣಿ- ಬೆಟ್ಟಗಳ ಸಂಧಿ ಸ್ಥಾನ
 ಇರುಬು
 ಶೈಲೋದರ- ಬೆಟ್ಟಗಳ ಒಳಭಾಗ
 ಸತ್ತಿಗೆ- ಕೊಡೆ
 ಸದೆದು- ಹೊಡೆದು
 ಸಂದಣಿ- ಗುಂಪು
 ಸಂಧಾನ- ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು
 ಸಂಧಿ- ಸಮಾಧಾನ
 ಸಮರ- ಯುದ್ಧ
 ಸರಿಸ- ಸಮಾಪ
 ಸಾಸು- ತಪ್ಪಲು
 ಸೀಮೆ- ಎಲ್ಲೆ
 ಸೀಸಕ- ಕಿರೀಟ
 ಸುಕರ- ಸುಲಭ
 ಸುಧಾಮಯ- ಅಮೃತವಿಕಾರವಾದ
 ಸುಪ್ರಕಟ- ಗುರುತು, ಮುಂಗಡ

ಸುಮ್ಮಾನ- ಸಂತೋಷ
 ಸುರಗಿ- ಸಣ್ಣ ಕತ್ತಿ
 ಸುರಧೇನು- ಕಾಮಧೇನು
 ಸೂದನ- ಕೊಲ್ಲುವವನು
 ಸೂಳೆಸು- ಶಬ್ದಮಾಡು
 ಸೋಮ- ಚಂದ್ರ, ಈಶ್ವರ
 ಸೌಧ- ಉಪರಿಗೆ
 ಸ್ವ- ವಸ್ತು; ಪದಾರ್ಥ
 ಸ್ವಚ್ಛಂದಚಾರಿ- ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆ
 ವವನು
 ಹಕ್ಕರಿಕೆ- ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಜೂಲು
 ಹದ
 ಹದನ } - ಸಂಗತಿ
 ಹದವಿಲು- ಹದಮಾಡಿರುವ ಧನುಸ್ಸು
 ಹಂತ- ಮೆಟ್ಟಲು
 ಹಯ- ಕುದುರೆ
 ಹರನೀಲಮಣಿ- ಇಂದ್ರನೀಲರತ್ನ
 ಹರಿಯಬಿಡು- ಓಡಿಸು
 ಹವಣು- ಸಾಧ್ಯ, ಪ್ರಮಾಣ
 ಹಲ್ಲಳ- ಕುದುರೆಯ ಜೀನು
 ಹುದಿದ- ತುಂಬಿದ
 ಹೂಣೆಹೊಕ್ಕುದು- ಧೈರ್ಯದಿಂದ
 ನುಗ್ಗಿತು
 ಹೇಮವೇದಿ- ಚಿನ್ನದ ಜಗುಲಿ
 ಹೇವೆ- ಕೃತಘ್ನತೆಯಿಂದಾದ ಅಪವಾದ
 ಹೊಗರಿಡುವ- ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹರಡುವ
 ಹೊದರು- ಪೊದೆ

